

ENYEDI SÁNDOR

**Aranka György és galánthai Fekete János levelezése
1800-ban**

Az Erdélyi Magyar Nyelvmívelő Társaság létrejötte és Magyarországra is kisu-gárzó tevékenysége szolgáltatta az alkalmat arra, hogy az évek folyamán szoros baráti kapcsolat alakuljon ki a Pesten, vagy főti jószágán élő galánthai Fekete János és az Erdélyben, Marosvásárhelyen élő, 1798 tavaszáig a társaság titkári tisztjét betöltő Aranka György között.¹ Mire elérkezik a századforduló, a barátság elmélyült, szorosabb lett, noha ezidőben az erdélyi társaság is túljutott virágkorán. A két író és barát levelezése éppen az 1800-as esztendőben teljesedik ki, akkor, amikor búcsúzni lehet egy továtűnő évszázadtól, és köszönteni lehet az újat, a küszöbön lévőt. Szerencsés véletlen, hogy a több évre kiterjedő levelezésből éppen az 1800-ban keletkezett levelek maradtak hiánytalanul az utókorra.

Az 1800-as levelekben a tudós társaságról szóló hírek vagy eszmecserék a perifériára szorultak, de mégsem lényegtelenek. Fekete nem érzi eléggé tájékozottnak magát a társaság ügyeiben, ezért ismételten szóvá teszi a Magyarországszerte terjedő, már-már a társaság létét is megkérdőjelező szóbeszédet. Azt Fekete is tudja, hogy a társaság vezetésétől Aranka már korábban visszavonult, viszont mint helybeli, marosvásárhelyi — Arankától szeretné megtudni a társasággal kapcsolatos újabb fejleményeket. Aranka lakonikus válasza inkább sejteti, mint világosan felfedi a valós helyzetet: „A Magyar Társaság meg vagyon éppen, de a Fő Preses Gubernátor Urunk Excellentiája nyavalyája a multt napokban egykiség hátráltatta. . . ” — írja április 20-i levelében Aranka, márpedig — mint arra korábbi közleményeinkből emlékezünk — Aranka visszavonulásának fő oka az volt, hogy a gubernátor fokozottabb ellenőrzést akart gyakorolni a társaság felett. Nos, ezidőben a gubernátor gyakorta betegeskedik, egyébként is elfoglalt ember.

Az utalásokból az is világos, hogy az a korábbi rendszer, amelyet Aranka honosított meg, s amely a társaság sajátja volt: — sűrű levelezéssel tartani a kapcsolatot a társaság távoli tagjai és pártfogói között — már a múlté. Aran-

¹ *Galánthai gróf Fekete János és az Erdélyi Magyar Nyelvmívelő Társaság* = It 1985/4. 939–955. — *Aranka György 1798-as levelei galánthai gróf Fekete Jánoshoz* = It 1989/2. 329–343. *Aranka György és Fekete János levelezése 1799-ben* = It 1990/2–4. 435–498.

ka utódai nem jeleskednek a levelezés terén, s Fekete már annak is örvendhet, hogy egyáltalán, ha röviden is, de írtak neki a társaság nevében. (l. a 15. sz. levelet!) Fekete a társaságba vetett reményét és bizalmát nem adta fel, és elkezdett történelmi munkájának, a magyarok történetéről, a Mohácsi vészig terjedő írásának a folytatására a biztatást a társaságtól várja.

Fekete értesül ugyan a társaság új felállásáról, de annak részleteit nem ismeri, ezért arra kéri Arankát, hogy értesítse: kinek küldje az esedékes tagsági díj összegét. „A cassa még nálam van. . .” — írja Aranka válaszképpen, jelezve, hogy Aranka és a társaság kapcsolata nem szakadt meg, de ez a kapcsolat természetesen nem a régi. Fekete október 20-i levele mutatja, hogy Aranka háttérbe kerülésével milyen nagy lett a magyarországiak körében a bizonytalanság és a zavar a társaság sorsát, jövőjét illetően. A szűken mért információkból Fekete kénytelen megállapítani, hogy a bekövetkezett változás közel sem olyan, amilyenre számított. Csalódás ez mindenképpen, hiszen a röpiratokban meghirdetett nagy plánumokhoz képest lényegesen kevesebb mindaz, ami az elmúlt évek alatt valóra vált, ami valóra válhatott. Így teljesen érthető és jogos Fekete elégedetlenkedése október végén:

„Az Erdélyi Társaság feltámadásáról nem úgy irsz, a mint kívántam, már tsufos vélekedést hárit reá, hogy Te érdemes Barátom tovább tagja nem kívánsz lenni, engem tsak az, hogy Te és hozzád hasonló nagy eszű és emberségű emberek voltanak ezen társaság eszközlői, háritott arra, hogy melléje álljak. . .”

1800-ban a két egymástól távol élő író barátsága túl van azon a fokon, hogy megmaradását az erdélyi társaság működésének milyensége határozza meg. A levelekben tovább folyik az eszmecsere az irodalomról, a költészetről, és olykor nem hiányoznak a levélhez csatolt verses kéziratok sem.

Több mint érdekes, hogy olyan jelentős műre, mint amelyet Berzeviczy Gergely Lőcsén jelentetett meg Magyarország gazdaságáról és kereskedelméről, Aranka hívja fel először a Pesten élő Fekete figyelmét.² A könyv egy példányát Aranka Desseffy Józseftől kapta, s gyorsan megismerkedett vele: elragadtatással olvasta a szerző reformer gondolatait, csak az bántotta, hogy ilyen jelentős mű latin nyelven íródott!³ Ez arra serkentette Arankát, hogy néhány hónap alatt elkészítse a mű magyar fordítását. (l. a 14. sz. levelet!) Ez majd kétszáz év múltán is irodalomtörténeti eseménynek számít, hiszen szinte érthetetlen, hogy Aranka fordítását egyetlen könyv sem tartotta nyilván, és e fordítást nem jelzik Aranka felsorolt művei között sem! Rejtélyes, hogy ez az ugyancsak korai Aranka-fordítás elkerülte a történettudósok figyelmét is, amit csak azzal lehet magyarázni, hogy a fordítás egyetlen kéziratos példánya nem maradt az utókorra, s mivel magyar könyv nem lett belőle — nem vált ismertté, kimaradt

² BERZEVICZY Gergely (1763–1822) *De commercio et industria Hungariae* (Leutschoviae, 1797) c. könyvről van szó, amelyet Aranka először 1799. december 3-i levelében említ. L. It 1900/2–4. 489.

³ Uo.

a köztudatból, de hogy a fordítás valóban létezett, arra Dessewffy József egyik 1800-as levele a bizonyíték:

„Ki nem mondhatom milyen meg elégedéssel s el hüléssel [!] olvastam a Tettes [= Tekintetes] Ur fordítását. Nem vagyok elegendő annak meg ítézésére, hanem bámúlnom kell midőn meg gondolom be hamar készült el légyen ezen munka. Az az Aszszonyosság a kihez hogy dolgozhasson békében el szökött volt a Tettes Ur, Múzsza lehetet. — A Tettes Ur magyar köntösbe öltöztette Berzeviczi munkáját, én prémet adok, s várok reá. . . ”⁴

A 18. század tizedik évtizedének végén egy viharos, előrelendülésektől és megtorpanásoktól tarkított évtizedre tekinthettek vissza mindketten, amelynek közepén tragikus események lohasztották le a reményt. Mindketten egy-egy szűk baráti körben próbálják nézeteiket kicserélni az eseményekről, a változásokról, amelyek közel sem azonosak vagy hasonlóak azokkal, amelyet reméltek, elképzelték vagy éppen álmodtak. Fekete főleg protestáns főurak, nemesek körében forog, Aranka a Marosvásárhelyen vagy környékén élő azon erdélyi magyar nemesek körében, akik számára nem közömbös a nemzeti kultúra sorsa, vagy akár a magyar nyelv ügye. Ez utóbbiakból hiányoznak azok, akik a hatalom közelében vagy a hatalom hierarchájában teljes ügybuzgalommal kiszolgálják a Ferenc-császári reakciót. Ekkorra már Aranka messzebb került Bánffy Györgytől, a gubernátortól, bár továbbra is szoros kapcsolatban áll a protestáns erdélyi kancellárral, Teleki Sámuellel, aki könyvgyűjtési és nyilvános könyvtár alapítási igyekezetével nagy tiszteletben áll a nemzeti művelődés iránt fogékony társaságban, bár azt is tudják, hogy Teleki óvatosan egyensúlyoz hatalmi pozíciójában, és nézeteiben több a konzervatív, mint a haladó vonás. Több ízben is említik a levelekben, hiszen 1800-ban azért utazik le Teleki Marosvásárhelyre, hogy a majdani könyvtárnyitást előkészítse, és többször utazik át Pesten is, útját mindég megszakítva, s noha Teleki és Fekete egymásról kölcsönös komplimenteket mondanak, talán mégsem lehetett teljesen véletlen, hogy találkozásukra nem került sor.

Az elmúlt évek tapasztalatai alapján mindkét levélíró tudja, hogy a politikai színvallásban, vagy a szabad véleménynyilvánításban — főleg ha annak írásos nyoma marad — meddig lehet elmenni. Mégis: a félmondatok, a sejtetések árulkodnak arról, hogy nézeteikben nem sokat változtak. Aranka az óvatosabb, Fekete az impulzívebb s olykor szókimondóbb. Mindketten az öregkor küszöbére értek, s Fekete egyik kéziratos versében (*A jövő Századnak*) így jellemzi viszonyát a múlthoz és a jövőhöz: „Az ujtól rettegünk, nem kedves a régi. . . ”. S hogy többek között miért nem kedves a régi, azt megtudhatjuk az utolsó 1800-as verses leveléből, amely kelet nélkül maradt ránk, s bár határozottan Arankának íródott, nem teljesen bizonyos, hogy Fekete el is küldte azt, hiszen a következő Aranka levelekben nincs rá vonatkozó utalás, s ebben bizony megfogalmazódnak ugyancsak eretneknek minősíthető nézetek is a korról, amelyben élni adatott, s amelyben érdem lett a besúgás, az emberséget

⁴ ItK 1935/183–184.

üldözik, a sajtó láncban van, a józan ész béklyóban, s a haza romlását nehéz végigszemlélni. . . De a remény nem hunyt ki teljesen, e versből megtudhatjuk: „időtől várjuk a rést. . .” A verses levél Mátyási másolatában maradt ránk. (a Magyar Tudományos Akadémia kéziratárában), és nincs rajta Aranka jól ismert szignója, amellyel minden átvett és kapott levelet ellátott.

1800-ból összesen huszonegy levél — a feltételezhető teljes levelezés — maradt ránk. Aranka Feketehez írott levelei 1894-ben kerültek az Országos Széchényi Könyvtár kéziratárába.⁵ Fekete levelei két formában is fennmaradtak: a leveleket kötetbe másolta Fekete titkára (de e változatból hiányoznak a keltezési idők).⁶ Így fordulhatott elő, hogy egy korábbi közleményünkben az egyik 1800-as levelet tévesen az 1799-esek közé soroltuk.⁷ Több forrás alapos egybevetése során kiderült, hogy jelen gyűjteményünk első Fekete-levele nem 1799 végén, hanem 1800 január 15-én íródott. A Fekete-levelek egy része kézirat formájában az akadémiai kéziratárban van, másik részük Kolozsváron, az egykori Erdélyi Múzeum Egyesület gyűjteményében.

1.

Fekete János levele Aranka Györgyhöz

Kedves Barátom!

Harmadik December hozzám utasított Leveledre hogy olly későn felelek, a Primás halálából⁸ reám hárólt bajok okozták, mert egy Jozságomat Arendába tartván, a Maradéki-val a dolog még tsak utobb választott Birák által el végzendő czivakodásra jutott. De te se feleltél, Kedves Barátom! utolso Levelemre. Nálunk egynehány hétig mulatott Grof Bethlen Gergely⁹ és László¹⁰ Bátyának hozván egy Levelét, arra feleletemet bé is küldötte Erdélybe. Mulatásának oka a Duna zajja vala, melly Bétsi utját vizagstálásomra hátrálta. Már ő bizonyossá tett, hogy Ovidius Szerelem Mestersége magyarázását Kezedhez juttatta. Köszönvén arról kegyes iteletedet azzal, mint minden egyebemmel, kérlek hogy ugy bány mint sajátoddal.

Nagyon sajnálom Grof Bánfi¹¹ beteges voltát, de reménylem, hogy az örök valóság, halála által, az ötet érdeme szerént betsülő Két Hazát meg fogja szomorítani, és további boldogításoknak ezen egyik leg remekebb eszközt ismét meg fogja gyógyítani.

Bethlen Gergely el beszéllette Bátya által eszközlött bilintsétől lett meg szabadulását.

Szerentsés a Kalvinista,
Mínhogy attol szabadulhat:

⁵ *A Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának címjegyzéke*. IX. Irodalmi Levelestár. Leírta VÁCZY János és RHÉDEYNÉ HOFFMANN Mária. I. Bp. 1923. (1800: 603–613. sz. tételek.)

⁶ MTA Kéziratár. Régi és újabb írók. 4. r. 72–73. sz. Néhai GALANTHAI FEKETE János *Magyar költői munkái*. II. rész.

⁷ It 1900/2–4. 493–495.

⁸ Batthyany József, esztergomi érsek (1727–1799. okt. 23.)

⁹ Bethlen Gergely (1760–1816) kamarás, guberniumi titkár, a nagyenyedi kollégium főgondnoka.

¹⁰ Bethlen László (1751–1814) alispán, majd főispán, tanácsos.

¹¹ Bánffy György (1746/47–1822) Erdély gubernátora.

De bezzeg szegény Pápista
 Igáján holtig busulhat.
 Mert Papok tudatlansága
 Hajdan roszszul értvén Szent Pált,
 Isten evő házassága,
 Tudod Sakramentommá vált,
 S mint kenyér Papja kezébe
 Azzá lett, mi soha se volt,
 Így hir mondo jegyzésébe
 Thersítésből Herost koholt.
 Josef midőn meg engette,
 Hogy ki ki válasszon vallást,
 Kár hogy törvénné nem tette,
 Hogy Aszszonyt is vehessen mást.
 Ki maradt volna Pápista,
 Így le rázhatván igáját?
 S Nem lett volna Kalvinista,
 Kása meg pergelvén száját?

Nem lett volna így 1790ben a vallás eránt annyi Czivakodás, mert a Nemességet ugy vélem nagyobb részént Protestánsá tette volna a roszsz Feleségeiknek száma.

Grof Teleki Domokosnak¹² irott verseid felette szépek, és meg mutatják, hogy Helikon tejével táplálnak tégedet most is a Muzsák.

Valamint jo lonak, ugy Vitéz Embernek
 Hasznos s örvendetes magzatját szemlélni.
 Tompákból aranyat lám soha se vernek,
 Jotol hogy jo fajzik, tsak lehet remélni.
 Isten áldja tehát Domokosnak fiát.
 Légyen meg Apjától esze bátorsága,
 Szeresse Hazáját Apjaként igazán,
 Ugy fog tündökleni Romai Grofsága;
 Ez a mit Apjának hiv Barátja kíván.

En torkig Compromissumokba Transactiokba el merülvén lévén, utolso Levelemtől fogvást egyebet nem tudtam koholni, hanem a Primas haláláról az ide kaptolt Magyar Epicediont, és ugyan azon érdemes Hazafi Francia Eptaphiumát. Ide rekesztem még azon különös érdemü verseit az én jo Mátyásimnak, a mellyekkel Nевem Napját tisztelte. Nints ezeknek egyébb hibája, hanem hogy hozzám vonszo szivessége által el ragadtatván, többet ditsért mint sem érdemlem. Az ujj Esztendőre is egy remek munkát tsinált, de a hosszabb lévén, tsak Bethlen Gergely vissza térésére halasztom el küldését.

Azon leszek, hogy a töled említett Könyvét Berzeviczinek meg szerezzem. Ugy G[rof] Teleki Bibliothecáját,¹³ sok más Hazámban tudtomra lévő jeles Archivumokatis használni el nem mulatnám, ha egyszer olly szerentsés lehetnék, hogy még eddig tsak képzelt Munkámhoz foghassak. De hogy e meg lehessen, még elébb nem tsak zavart házi dolgaimnak

¹² Teleki Domokos (Lajos és Bethlen Kata fia † 1824) Torda megye főispánja. Két kötetben kéziratan hagyta alexandrinus rímekben írt életrajzát.

¹³ Teleki Sámuel könyvtárát 1798-ban alapította. 1802-ben szállították le a könyveket Bécsből Marosvásárhelyre, ahol a könyvtár megnyílt.

rendbe kelletik jöni, hanem Ariosto Orlando Furiosoja fordításánakis el végezödni; mert a ki egyszerre sokba kap, keveset viszen tökéletességre.

Azomban, ha bátor valahogy tellyesíthetnémis szándékomat, abban magamat meghatároztam, hogy Hazám történetit a Mohátsi veszedelemmel végezzem. Ennekokát könnyen által fogod látni

Magyar Thucidides nem kívánok lenni,
Mert sok Fabulákkal töltötte munkáját:
S Inkább Tacitusnak böltsebb utján menni,
Gibbonnal követvén Philosophiáját.

Valoban Ketske lábu pajtásom fel borzadtott, hallván tőled, hogy még a Magyar borrolis ugymint Attiláról deákul irnak kortsosult Hazámfiain. Meg vagyok győződve, hogy tudos kézben nyelvünk mindenre alkalmazatos, és hogy nekünk a Deákkal ugy kellene bánunk, mint hajdan a Romai Böltsek a Göröggel bánának.

De tán Totok voltak ilyenek költői,
Kik nyelvünk nem tudván, annak megvetői.
Haragbolis pedig tőlök ki telhetett,
Mert még Totjainktól el nem felejtetett
Fejér loért történt földjök el adása,
S Scytháktól hegyeknek lett nyájok tolása.
Mostis ellenségünk népe Szentibolknak,
Mert hurkába kását szalonna helyett rak.
Fülemile nyelvét a bagoly utálja,
Szint azért bögése füleink rongálja.

Élj egészségben

Pesth d 15 Január 1800

hiv szolgád barátod
G[roff] Fekete János

Ő Eminentiájája s Hertzegsége Battyáni Josef el felejtethetlen Primasunk halálára

Epicedion

Vitéz! Bakáts! Pázmán tőle haladtata
s Benne bár érdemek egybe kaptsolata,
Tsak tsekélyly része volt ritka virtusnak —
Egyes abban szava Hazámfiainak.
Igy a fényes naptól tsillagoknak fénye
Homályba vonatik, s éjtszakák reménye
A hold is el enyész ő tündöklésétől:
Illy e három sorsa Josef érdemétől.
Primásunknak esze mindenre terjede,
Üldözés szivében soha se gerjede;
Mert tudta mestere jámbor tanítását
Követni s botlonak tüdő huditását.
Nagy Pap, nagy Hazafi, Királyának hive,
Érdemesnek tette Pápaságra szive.
Szent emberiségnek betsülvén törvényét,
Régi vérségében nem kereste fényét,

S Ámbár a Hazával lettis eredete
 Ő Nemzetiségének, senkit meg nem vete.
 Attya Táplálója volt minden szegénynek,
 Példás képe lévén igaz Kereszténynek.
 Azért minden vallás egyaránt siratja,
 S Legnagyobb polgárját Hazánk gyászolhatja.

Ezt követi Fekete francia nyelvű verse Batthyany József érsek halála alkalmából. „Epitaphie. De son Emince le Cardinal Prince Joseph de Battyán Primat d' Hongrie.” Ennek közlésétől eltekintünk.

A Fekete levél mellett olvasható Mátyási József¹⁴ következő verse is. Méltóságos G[roff] Generális Fekete János Ur ő Nagyságának

Neve napjára:

Múzsa! Vagy akarmi vagy bennem az, a mit
 Elmének mondanak, jer segélj valamit!
 Alomból fel ébredt lelkem gondolatja
 János érdemeit eszembe juttatja.
 Csepegtesd tollamra Pegasusnap tsapját,
 Hadd szenteljem versel Joltevőm Ur-napját.
 Ezen kies hajlék, melynek melegsége
 A telet gunyolja annak kegyessége;
 Ő világosítván setét oráidat,
 Mintegy lyukaikba üzi unalmidat;
 Szived erősíti jo magyar kenyere,
 Nemes boraitol vidum kedved ere;
 Ő szerzett Tenéked szent magánosságot,
 Hol bátran katzagod a bolond világot;
 Tüzedet gerjesztik szelid biztatási,
 Elesztik reményed derékajánlasi.

Jelen lévén azért az alkalmatosság,
 Mutasd hogy szivedben él háladatosság.
 Kivánd: hoszszan nyuljon élete fonala,
 Jobbuljon a jövő század is általa;
 Vezesse a jozan Böltsék rövid sorát
 Gázolni a homálly fekete táborát;
 Derüljön ködéből szerentséje fénye,
 Meg koronáztatván jo véggel reménye,
 Nevetvén mint igaz Bölts az idők baján,
 Helicon rozsái nyiljanak ósz haján;
 Az ortzát rántzolo gond ötet ifjítása,
 Meg vetőjét a sors irigynek fordítsa;
 A Nemzeti Szépek danolják énekít,
 S tsokokkal béreljék Horatzi remekít;
 Légyen ő Magyarok Anacreonnyává,
 Kinek lantját tette Magyar furuglyává;
 Ifjui izléssel ihassa vén borát,

¹⁴ Mátyási József (1765 k.–1849) író, ügyvéd, Fekete titkára.

S A késő unokák abbol tartsák torát;
 Míg él, ne hagyja el Mokka Török babja,
 Ritkítsa asztalát kellemetes habja;
 Socratesként kevés de hiv barátival
 Böltselkedvén annak okoskodásával,
 Kandallotskájának játékos égése,
 S Pipája füstjének pajkos égése
 Vidítsák. Álmában Nymphákat öleljen
 Lanton fáradt karja — Élete így teljen;
 Holta után pedig jusson boldogságba
 A magától képzelt leg jobb mennyországba,
 S Ditsőitvén hozzá mostoha Hazáját,
 Maradék áldása tisztelje fő fáját.

27 a Dec. 1799.

Mátyási Josef

2.

Aranka György levele Fekete Jánoshoz

M[aros]Vásárhely Febr. 4dikén 1800.

Kedves Drága Barátom!

Olyan reményiségbe vagyok, hogy 30dik Xberben (december) Tiszteledre eresztett Levelemet, melyet még 15dik Jan[uar] nem vettél volt, eddig vetted. Sajnáltnám ha eltévedt volna: mert nem volt üress. De biztatom magamat avval: hogy énis a' Te Leveledet 17-dik nap vettem. Igen kedvesek voltak előttem a' Te Szép Elmédnek játécai; kivált a Gr[of] Bethlen Gergely szabadulásáról irtak; szerették Barátaimis, kikkel a bizotabbak közül, mind a' Te Gondolataidat, mind a' magaméit közleni szoktam. Gr[of] Bethlen Lászlóval és Gr[of] Teleki Domokossal még nem közölhettem: nem érkezvén még meg. Köszönöm a' Mátyási jeles Verseinek közlésétis.

A' Ti gyönyörű Énekeiteknek, 's az ifju Szépségek tüzeinek az az erejek vagyok, ugy tapasztalom, én bennem: a mi az Ének ellent álhatatlan vonásának a Templomban, és a buzgoságnak azokbann, a kik vagy énekelni nem tudnak, vagy bé rekettek. Mikor Ti tánczoltok, én sántikálok utánnatok; 's mikor énekeltek, dadogok. Ennek a' győzhetetlen, hibás hajlandóságomnak egypár gyümölsit zárom ide. A *Grátiához* és *Kupidohoz*. Nézd benne Hajlandóságomat: nem a' Fáradt Elme alatton járó gyenge szárnyait. A Te Érdemeid felségesebb vonásokat kívánnak.

Ez eddig a Te szép Elmédnek: már szollok jo szivedhez! Egy igen elnyomorodott nyavallyás Tudos ember vagyon Pesten *Schmit János* nevű volt Geometra. Ennek az embernek sorsa engem igen meg illetett. Ha én köztetek volnék egy Lust Pártiba, emlékeztetnélek Titeket a régiek jo szokására; kikhél az első csepp bor, mellyből innyi akartak: áldozat volt, Libatio. Mi, kik fekete ruha nélkül valóságos és hivatalos Papjainak tartjuk magunkat az Emberiségnek, mások ébresztésére és világosítására nézve: adjunk nékiek példátis benne. Többet irnom vagy kérnem tégedet: hivatalom és mesterségem meg alacsonitásának tartanám. Nékiek irok mái Postán, hogy egy czédulába jelentse nállad Nevét és Szállását.

Elébbi Levelemben küldtettem volt Néked régibb próbaimat a versszerzésben ugy akartam, hogy a legyen az első Transport, azután a' javából rendibe többetis közöllyek; és jo Barátaidnak, kivált pedig Néked értelmeteket vegyem, hogy érdemesekké a világ piatzára; vagy leszneké nékem gyalázatomra, s Barátaimnak unalmára. Egyenes, kedvezés nélkül valo ítéletedet elvárom.

A nyavalyás Schmitről felyebb el felejtém. Dr. Szombathi Josef¹⁵ Ur tudom jo Barátod. Kérlek ajánld azt a szegény embert, hogy ne sajnállya megnézni micsoda nyavalyájú vagon Skorbuté vagy eme szabad Nemzet ugy nevezett nyavalyája, a mi rajta van?

Az Emberiség nevébe köszönöm aztis Neked, hogy az érdeemes szép ifiu Elme, Mátyási, a mint verseiben látom, nálad olyan menedék helyet talált; mellyben emez Elmék ellenségeinek, az élet modjáról valo nyughatatlan gondoknak ostromain kívül, nemes szép Ajándékait kiis pallérozhattya, és a Haza s Nyelvünk virágoztatásárais fordithattya. Most irtam nékieis.

Még egyikis papirooss hátra: ez egyikis Gazdasági Jegyzés. Ugy tapasztaltam: hogy a mult Augustusba Septembéri idő járt, az őszi szél meg indulván; ez utánn holnapról holnapra mind ugy ment eddig; és mostis Januarius vége s Februarius kezdete; éppen pontban Februárius vége, s Martius kezdete nálunk. Nálatok hogy van? vagyok
Kedves Barátom

alázatos szolgád
Aranka György

[Mellékelve A Gratiákhoz és a Cupidohoz című versek. Lásd Elme játékjai 8–11, illetve a 69–70.]

3.

Fekete János levele Aranka Györgyhöz

Kedves Barátom!

Éppen midőn December 30ik napján írott Leveledet venném, várton várjuk a Palatinus szép Hites Társát, és ámbátor a rosz utak által ide érkezések halasztata, már ugyan tsak 1^ő Febr[uár] Budán fog lenni. Itten a Polgárság pompás katona szakaszokra fel osztva kívánja az Ujj Házásokat fogadni; a Nemesség nekik egy tzi fra tántzot adni; a Vármegyék pedig követek által akarják tisztelni a Menyaszszonyt. Nem végzem leveletem, mig ezen innepléseknek vége nem lészen, hogy Téged K[edves] B[arátom] a Herczeg Aszszonyról bővebben tudosithassalak. Azért most Leveled meg felelésére lépek:

Örvendek hogy vigan töltötted a Törvény-Szakaszt, mert a jo kedv leg jobb orvossága a Vénségnek, nem élt volna Görög Másod Anacreon a nélkül olly soká;

Vigadj tehát mig vigadhatsz;
Mindenben ugy is reá hatsz:
Szépeknék ő kedves leve,
S többször koronát is veve,
Mellyet rozsákból fonának,
S Kopasz fejére rakának
Theos fiatal lánykái,
Mert tetszetenek kotái.
Erdély szép neme tégedet,
Szintugy danolván versedet,
Nem kétlem, hogy tud bérelni,
S annyival inkább kedvelni,
Hogy a Görögnél ifjabb vagy,
S Amor tüze még meg nem fagy
Leg jelesb követőjébe
Anakreonnak versébe.

¹⁵ Szombathi József (Cseh, 1748–1815) népszerű pesti orvos, aki gyakran kezelt írókat, művészeket.

Az ujjult esztendőre jeles kívánásid elmédhez mind szivedhez érdemesek, és azokat tisztá szívből köszönöm. Az én boldogságom legfőbb és végső czélja, a nyugalom volna.

Jo szivem nem egyszer vitt nyomoruságra
Tudomány szeretés számos boszszuságra;
Kostoltam Tisztségek árnyék semmiségét,
S Nagyok kegyelmének tündér rövidségét;
Hirt nevet érdemmel kívánván szerezni,
Nem tudtam képzelés folyoján evezni;
Azért Salamonnal én is meg győzetem,
Hogy minden gyarłoság s a Sorsot nevetem,
Melly Thersiteseket vitézekké tenni
Szokta, s ministerit Mindasokból venni.

Verseiből készített ujj esztendei ajándékokat különös köszönettel fogadom. Szép abban minden, de nekem leg jobban tetszik a Prédikatziorol valo, midön Aszszony bé jött a Templomba, A Tréfa, Az utolsó. Grof Teleki Josef verseit,¹⁶ már régen a Magyar Museumbol esmértem, és azok tsak azt bizonyítják, hogy az erköltsnek is, mint a Vallásnak, vagynak képzelői, mert ámbátor gunyolodásidrol oly keményen ítélte, szeretett eljárni a vasko késsel, a Dunai Parasztink mondásaként.

Cserei Farkas¹⁷ Ur, egy néhány napja léssen, meg küldötte Schlötzerre¹⁸ tett Jegyzésidet, mellyek oly helyesek, hogy Németre kellene őket fordítani, s magának Schlötzernek kezéhez juttatni. El nem mulatom kívánságod szerint, a Munkát az itten levő Tudosok tsekély számával közleni. Én ugyan eddig hibát munkádban nem találtam, de leg alább kétszer magam oktatása végett el fogom olvasni.

Orlando Furioso, első Énekje fordítását próbául G[roff] Bethlen Gergely viszsa térvén, néked el fogja vinni, hogy azt Erdélybenis meg bíráljátok. Mikor leszen kész, nem tudom; mert a fiam és más jo Barátim arra untattak, hogy Hazánk történeti irásához fogjak. Már el is kezdettem és az első két szakasz, Cseh Szombati orvos, Vay Josef Itélő Mester,¹⁹ Szilasi,²⁰ Udvari Tanácsos Böthi Imre,²¹ K[irályi] Tábla Birája Fáy Barnabás,²² és Tisztelt Bátori Urak által, kiknek el olvastam, annyira dicsértetett, hogy Geiza haláláig egy néhány holnap mulván el igyekszem végezni. Azután munkám ezen első részét néked K[edves] B[arátom] azon végre be küldöm, hogy több érdemes Tagjaival a Ditső Magyar Társaságnak meg bíráljátok, ha méltó é (Fel tett szándékom szerint) a Mohátsi Veszedelemig folytatni.

Mátyási kegyes ajánlásod köszöni, s vagy 30ig valo példát Munkáiból G[roff] Bethlen Gergely által fog küldeni; én pedig néked azon a Herczeg Aszszony tiszteletére mind Német, mind Francia, mind Magyar nyelven irott verseket, mellyek most költettnek, hozzá fogom a Kötethez kapcsolni; eddigis a két Francia verseimet, mellyek egyik a Muzsák, másik a Hazánkat lako népek állortzés Jelenésekhöz készültek, ide rekesztem.

¹⁶ TELEKI József (1738–1796) költő, koronaőr, A Magyar Museumban (II. 128.) közölt verse: *Egy jó magyar poétának verseiről kérésére tett ítéletem*.

¹⁷ Cserey Farkas (1773–1842) nagyajtai, ifjabb, császári kamarás, őrnagy.

¹⁸ Schlötzer (Schlötzer) August Ludwig (1735–1809) a göttingai egyetem professzora, Aranka támadta történeti nézeteit és az erdélyi szászokról írt munkáját.

¹⁹ Vay József (1752–1821) alispán, követ, septemvir.

²⁰ Szilasi — ismeretlen személy.

²¹ Böthi Imre († 1830) a hétszemélyes tábla ülnöke, tanácsos.

²² Fáy Barnabás († 1829) ungvári főispán.

Verseidet, a mint kezemhez jöttek, Barátimnak meg mutatván, velem s Mátyásimmal együtt abban meg egyeznek, hogy igen szerentsés léssen a két Haza ki adatások által. Gyönyörű a Karátsonyi Rytmusod is és különösen elmés. Hogy Barátiddal hiv tiszteledről meg emlékezel örvendem: mi sem jövünk öszve, hogy borunk, ha jo, reád nem köszönnék.

Betsül Téged a két Haza,
S Gyönyörködve látja versid
Duna Tisza partján el hidd,
A Magyarságnak igaza;
Te voltál ki gunyolással
Mervén letzkéid keverni
A komor zsoltározással
Peredet meg tudtad nyerni.
Te voltál a jo gustusnak
Köztünk első Apostola,
S Akarhogy morogjon tolla
A meg halt Morosophusnak,
Hogy könnyebb versekre szálni
Mertél volt ö Nagyságánál,
Mint minden Dávidistánál,
Tsak azért kívánt kárpálni,
Képzelnél botránkozás
Amor gyenge gunyolása:
De friss elme futtatása
Erköls előtt tsak tréfálás.
ÍJobb a Gratiákat vigan tántzoltatni,
Mint Fele-barátját tűzre kárhozatni,
S Jokat rágalmazván egy csekély hasznért,
Mások vádlásában keresni motskos bért.

Add ki tehát K[edves] B[arátom] bátran munkáidat, ha másképp a Censura nálatok jozanabb mint nálunk, és bizonyos légy, hogy örömmel fognak olvastatni minden észszel biroktol.

Már most a Hertzeg Aszszonyra jövök. Hogyan inneplették el jövetelét, a Hirmondokbol meg fogod látni; de én személyét kívánnám veled ismertetni

Bir ó Diánának sugár termetével,
Szépséget emelő Venusnak övével,
Melly a Gratiáktol Annoknak fonata,
S Homerként Junonak költsón adattata,
Midőn Ida hantján rá birta Jupitert,
Hogy Troját felejtven kebelében hevert.
Ábrázatját azért ki tudná festeni,
Mert azon kegyesség mint szépség, Isteni.
Minden tagjaiban meg vagyon a mérték,
De testénél esze még jelesebb érték;
Muzsika szavának gyönyörű hangzása,
s Még kedvesbé teszi helyesen szollása.
Szereti Nemzetünk hajdani ruháját
A Magyar fejkötő szépitven orczáját.

Hozzá szívességünk kegyessen fogadta,
S Nemzetünkhöz ő is viszontag mutatta
Hogy Anyánk pártfogonk mindenekben lészen,
S Közöttünk mulatván, Magyar szivet véssen.

Pesth d. 16. Febr. 1800.

Élj egészségben.

hiv szolgád Barátod
G[rof] Fekete János

+ *Még két francia nyelvű vers következik (A son Altesse Imperiale l' Archiduchesse Alexandrine Pavlovna. . . , Clio la Muse de l' Histoire a son Altesse Imperiale. . .)*

4.

Aranka György levele Fekete Jánoshoz

M[áros]Vásárhely 11dik Mart. 1800.

Kedves Barátom!

Gyönyörűségekkel telyes utobbszori Leveledre, későn válaszolhatok. Négy hétig csak leheltem: nem volt magamé a fejem. Az a részem az, mely testem erőtlenségében leg elsőbe szenved. Az én buta durva természetem még eddig kedvezett nékem abban; hogy éles fájdalmu kinokat nem szenvedek: ellenben legkissebb változásombann, ostoba vagyok mint egy tőke, azonkívül hogy lehellek. Azonkívül még két Betegséggel volt bajom; az egyik igen tiszteltetenn (?) Grofnéjéi, az özvegy Fő Prov. Lottáriusnéjé, Groff Bethlen Sándornéjé,²³ a ki alig marada meg; a másik az én Boroskámé. Ezekmég mais ágyba vagnak. Ezeknek kinnyokon valo bumba és mérgemben irtameg panaszt. Levelem mellé zárom.

Groff Teleki Domokos és Bethlen László, mindenik örömmel látta és olvasta leveledet: Ugy kivált a Francia verseidet mutattam más hozzá értő Uraknakis; ezekközött Gr[of] Haller Sigmond²⁴ Ur mostani Interimalis Presesünk annyira kedvellette; hogy tulajdon maga magának leis irta. Lakottvolt a Primás mellett ifju korában, és kivált az ő emlékezetére irt szép verseidet igen érzékenyül olvasta. Bethlen tisztel, csokol, Teleki Domokos nintsen itt. Most nem szolgálhatok semmivel. Mert reggel a Betegeim látogatása, azután a K[irályi] Tábla, ebéd, ezután esmét a Betegek, estve magam orvoslása elveszik időmet, eszemet. Másszor többet, most ezerszer öllelek és vagyok kedves Barátom

most nemgondolo alázatos Szolgád

Arankagy.

(Aranka vers mellékelve: Panasz, megjelent az Aranka kötetében. Elme játéka. . . 107–112.)
U. i. a Szép Elmeket és Jo Sziveket Tisztelem. (4. Mart. 800.)

5.

Fekete János levele Aranka Györgyhöz

Drága kedves Barátom!

Mikor utolso 4dik Február. küldött leveled kezemhoz jött, már feleletem azon Levelemre, melyről emlékezel, közel járt Erdélyhez. Nem lehet nékem sem nagyobb vigasztalásom, sem erősebb rugóm a Muzsák tánczára, mint ha látom, hogy együgyü Munkáim,

²³ Bethlen Sándorné szül. Bethlen Karolin (1753–1826).

²⁴ Haller Zsigmond († 1803) professzor.

kivált azon természetes Levelezésem módja, mellyel szívem érzéseit kebeledben ontom, néked és érdemes Barátidnak tetszenek. Teleki Domokos nékem elfelejthetetlen Barátom, kinek emlékezetében én is fenn maradni kívánok.

Nem szorult a te vidám és betses Muzsád arra, hogy az enyémtől ébresztessék, melly nagyobb részint gyászba vonatik sorsom viszontagságítol, és a melly tsak akkor tud tréfálni, mikor könnyü és vig verseid olvasása által bajaimnak el felejtésére juthat.

A Gratiákhoz irott Munkád, ámbátor magok látszanak abban pennád vezetni, tsak az által hibás, hogy nem érdemlem azon ditséretet, a mellyel hiv Követődnek utánad botlásit illeted.

Gratiákkal játszadozni
 Tsak néked engedtetik;
 Nékem versben izlést hozni
 Nagyon nehezítettik.
 Mert mi nálunk Venus nyája
 Magyar verset nem olvas,
 S Hazám majmozo Dámája,
 Azt mondja hogy unalmas.
 Hajdon Frantzoknak lantjára
 Dudolgtván versimet,
 Néha szerelem kutjára
 Hozhattam kedvesimet.
 Akkor Bétsben szerettede,
 A mi most utáltatik;
 S Kakas nyelv jól beszéltete,
 Melly nálunk nem tudatik.
 De ha kívánod meg tudni,
 Hogy melly nyelven beszéll jól
 A Szép nem? meg kell alkudni
 Hogy mindnyáján roszszul szól.
 Nints tehát ki gerjeszthetné
 Véknnyabb tüzre szívemet,
 Vagy ki nálunk meg érthetné
 Erotikus versemet,
 Szint azért Venus lánykái,
 Aranka Barátomnak
 Rég fogvást hiv Dajkái:
 Kerülői gondomnak.

Kupidohoz irott még szebb éneked, azt ujjonon bizonyítja a mit elébbi Levelemben irtam, hogy te vagy a két Haza magyar Anacreonnya. Én kinek nem adatott Corinthusba menni, és a ki olly helyen élek, a mellyben a Magyar Muzsa kedvellői kivált a Szép Nem között ritkák, tsak így szolhatok Venusnak tsalárd vak fattyával:

Te! ki hajdan sebesitni
 Nem szüntél engemet,
 S arany nyillal véresetni
 Allandon szívemet!
 Most amazt feszítsd tegzedbe,
 S Azzal tsak kívánást

A Széphez lóvén hivedbe
 Elést adj s nemis mást.
 Ősz hajam ki szerethetné
 Kortsos Aszszonyinkbol?
 S Magyar versem kedvelhetné
 Németes Lányinkbol?
 Már most nem vágyok hűségre
 Játszo szerelmimben,
 Tsak találjak egésségre
 Ritka vévésimben.
 Igy meg maradok hadadba,
 S mig élek szolgállok.
 De ne vonny tartosbb lánczadba,
 Mert tóled meg válok.

Schmidt Mathematicust, Doctor Szombatival el olvastatván rola Jegyzésedet, nékie orvoslásra ajánlottam. Mihellyt a Dunán hid lévén az áltajjárás meg könnyebbül, itten és ottan levő Barátimat ébreszteni fogom egy kis egybe szedett adakozásra, mellyből azzal a mit magamébol hozzá kívánok tenni, reményilem egy betsületes Summátka öszve fog jönni.

Munkáid betséről elébbi Levelem bővebben szolván, azokat továbbis örömmel el várom, mert tudom hogy Aranka tsak jot és kellemetést költhetett.

Schlötzernek általad lett tzáfolást, parancsolatod szerint B[áro] Pronay Gábornak²⁵ által adtam ki is azután Aesthetica Professorának Schédius²⁶ Urnak fogja kezébe juttatni, ki is olly jo Hazafi, hogy ha kívánod, azt talám németre forditaná.

Itten az Erdélyi Társaság ellen panasz támad, hogy munkáit nem folytatja, idevalo Tagjainak semmit se küld, sőt el oszlása is hirdettetik. Kérlek tudosits a dolog mivoltárol.

Az idő járása nálunk egész Februáriusig ollyan volt mint nálatok, de bezzeg Martius vissza hozta, ismét a December végével és Januarius elejével járandó fagnak kegyetlen-ségét. Midőn ezt irnám

Pest Buda Városoknak
 Roszszul tisztított utszái,
 Az Authomedonoknak
 Még veszélyesebb probái,
 Mint ez előtt valának,
 Midőn Uraknak hintai
 Néha fel fordulának,
 Meg fagyván hó fuvatjai,
 Mert utszát nem tisztítanak
 Buda Pest Elöljárói,
 S Panaszinkra visitnak
 A Helytartonk Tanátsloi.
 Szint azért ő Kemeknek
 Karimás lo faszt seggekbe
 Büntetésül vétkeknek
 Kívánok e roszsz versekbe.

²⁵ Prónay Gábor – Prónay László testvére (1748–1811) esperességi felügyelő.

²⁶ Schedius Lajos (1768–1807) költő, lapszerkesztő, egyetemi tanár.

Meg ne botránkozz magyaros káromkodásomon, mert egy szép négy esztendő lovam tsak nem a lábát törte illyes rossz rendelések miatt és kitsinybe mult másszor hogy szerem porrá nem zuzatott. Facit indignatio vertum. — Ugyan a harag teremtette az ide kaptstolt verseketis:

El felejthetetlen Ilik Josef Császár és Király halának

Napijára

Muzsa! borítsd fejed gyászos fátyolokba,
 S Szomoru hangokat keresvén sirokba
 Bontsd fel könnyeidnek nem rég zárt kutjait,
 Hozván furuglyámra kesergés árjait.
 Jer! Zokogjunk ujra Josefünk hamvára,
 S Hazánktól nem esmért remek Királyára;
 Emlékezzünk sirván hogy e napon meg halt,
 Kiről herék szava még tégedis meg tsalt;
 Mert a kásbol őket el kívánván üzni,
 Leg jobb szándékjait rosszba tudták fűzni,
 Bölts rendeléseit mig élt, nem esmértük,
 S Életet boszszuval jaj! hányszor kevertük.
 Vajha most Styxen tul szavunkat halhatná!
 S Halálán kesergő sziveink láthatná!
 Tsak a bérelhetné fáradozásait,
 Tellyesedve tudná ha végső szavait:
 „Én a Magyarokat boldogokká tenni
 Igyekeztem, ugymond s édes Attyuk lenni;
 De balul értették rendeléseimet,
 Durva hátrálással busíták szívemet.
 Viszsa teszem tehát ügyök a régibe,
 Mint volt az Anyámnak hajdan kezeibe,
 Ohajtván hogy azzal szerentséssé legyen
 Az Ország, s mint elébb Törvénybe részt vegyen.
 El jön azon idő mellyben meg siratni
 Fognak, s háládással hamvaim vitatni.”
 Igaz volt nagy Lélek! Rolunk fel jegyzésed,
 S Már be tellyesedik a jövendőlésed.
 Austria véréből nagyobb nem születe,
 S Titus Mark Aurellal tsak illyen lehete.
 Kinek kedve tartja hadd tántzoljon tehát,
 E nap igaz magyart soha vigan nem lát.
 Igy Századok után Mohátsnak halmai
 Minden Hazafinak fájdalom okai;
 Igy Josef halála jövendő népektől
 Ületni fog, mint most tsak kevés hivektől,
 Kik Cyprus ágakat hintvén sirhalmára,
 Áldásokat mondnak minden nyomdokára.

Meg látod ezekből, hogy bűneinket meg tudjuk báni, s a mea culpa mea maxima culpa után, mellyet mejjünkre vervén mondunk, mindenkor hozzá teszszük: Sancte Josephpe Secunde ora pro nobis! Élj egészségben és szeresd hiv Barátodat.

Pest d. 13. Martii 1800.

Igaz hiv Barátod
G[rof] Fekete János

6.

Fekete János levele Aranka Györgyhez

Kedves Barátom!

Igen örvideném, ha Levelem téged gyönyörködtethetnének, s akkor meg botsátánám nékiek egyébbi hibáikat. Valoban salynálom egészség változását, ugy mint kedves betegidnek Szivedet még inkább ellető nyavalyáit. Ki tetszik panasziðbol, hogy szived olly jo, mint különős az elméd. Facit indignatio versum: legyen a bosszu teremé nálamis egybe azon Josef halálára irottakat mellyek kezednél lesznek eddig.

Hogy panaszkod igen Lucretius Philosophiájára ható, azt magadis érzed, s végtére Orthodoxusabonak kivántál látszani. Én neked meg vallom; valamint több rendbéli munkáimbolis láthattad, hogy tsak annyit tartok a mostani buzgó babonákról mint hajdan Cicero a maga idejében szokásban lévőkről. Azonba hiszem

E Remek világnak örök alkotóját,
A rendnek látatlan tündr meg tartóját,
S Ámbár nem tudhatom, testem szenvedése,
Szivemnek számtalan kedvetlen érzése
Hogyan kaptoltatik örök Törvényével;
Elmém meg nyugtatom Gondviselésével;
S Bátor szemmel nézvéñ jövendő Sorsomra,
Noha káromkodom néhányszor kinomra,
Meg győzősből hiszek Istent Gondviselést,
De tsupán ohajtom az égben emelést,
S Ha lelkem testemnél tovább fenn állana,
Vélem más formában jobb helyre szállana;
Mert hogy rosszabb legyen sorsa mostaninál,
A kegyes Istennél semmiképp meg nem ál.
Ha peddig vég orám mindenem fel bontja,
Őrökös álomis szivem nem bosszantja.
Midőñ nem dőlőngtet ágyamban álmodás,
S Békével alhatom, mi van annál jobb más?
Melly a segítséget teve kétségessé,
S végső gyermek ágyat olly veszedelmessé.
Cupido Himennel Párkákat átkozták,
S Bujok a meg holton illy szokkal nyomozzák:
Oda van, ki minket tudott egyeztetni,
S Boldog házasságot méltán kedveltetni
Idegen erköltstől romlott Hazájában,
Kedves példájával vonván igájában
Annak eltökéltett számos ellenségét
Jobbithatta volna Honnya fesletségét
Oda van ki hiv Társ, tőkélletes Anyya
Kinek tisztelője Budának jozannya;
Ki Hazában mindég kegyes Cselédihez,
Roszsz kedvet soha se mutat vendéghihez;

Kit az irigység is kéntelen bámulni,
 Nem tudván éltében semmit kárpalni.
 Ne zokogj jo Férje! Ki tőle fosztattál,
 Állando szerentsét itten hogy várhattál?
 Meg találad őtet maradt magzatiba
 S az ég meg vigasztal, azok virtusiba
 Jegyezvé tenéked. Annyoknak védelmét,
 Mert jo faj meg tartja származása nemét.
 De midőn kívánlak Ótsém! vigasztalni;
 Kőnyyeim telletik bajuszomrol nyalni.
 Olly nagy az erköltsnek hatalma. Szívünkön,
 Hogy azon kesergünk mint saját ügyünkön,
 Látván a két várost társadon könnyezni,
 S Fájdalmadon veled mindnyájunk egyezni,
 Illyes részvételtől vélném tud enyhülést,
 Mint hogy egy Aszszonyért e tán soha se lett.

* * *

Esz.....ámnak

Fekete szemednek
 Tűzes pillantása
 Gyönyörű mejjednek
 Nem nyugvo mozgása,
 Elragadták Szivemet.

* * *

Az éléstől hűlni
 Szokott a Szerelem:
 De nálam hevűlni
 Attól inkább lelem
 S Hozzád kaptolsztatni.

Féljen ettől a rut
 Te siess ölembe,
 Unás belém nem jut,
 S Ujj tűz jőn vérembe
 Ha téged élhetlek.

Találhatsz keblemre,
 S kik nálam ifjabbak:
 De nem ollj hivekre,
 Mert bennem fészket rak
 Amor egész nyája.

Vénus fattyaiból
 Egyik szivem lakja;
 Másik nem mondom hol

Miolta Szemembe
 Tűnhete Szépséged
 Tsak te forogsz eszembe
 Álombanis téged
 Képzél a csalo kép

Tsak mint most ugy szeress,
 Okom nem leszsz buma [?]
 S velem lenni keress,
 Nem jutunk boszszura,
 S Holtomig szeretlek.

Azt Styxnek fogadom
 Kegyetlen vizére,
 S Magamat od'adom
 Amor fedésére,
 Ha meg nem tartanám.

Nem válik a szőlő
 Támaszto tőkétől,
 Nálamis mindég nő

Tűzetskéjét rakja,
S mindenem ők birják

Esz.....ám szemétől
Szerelemnek lángja.

* * *

Hogy Teleki Domokos, Bethlen László, Haller Zsigmond Uraknak verseim tetszettek, csak a hozzád való barátság okozta. Azolta, reményilem vettél ismét egy ujj dosist belőlők, mert a mint támadnak úgy meg küldöm őket. Tiszteld nevemben minden rolam emlékező barátokat. – Most ide kaptsolem Eszterházy Josefné²⁷ halálára költ verseimet és egy kis erotikus vagy inkább bujátska énekemet, ohajtanám hogy e két oly különös munka maga voltában, néked kedvedbe légyen; de kivált hogy jobb egészségben találjon Levelem. Ujjságul azt irhatom (: mert – politikusokat meg látod a Hirmondokbol:) hogy Ő Felsége a Császár, Herczeg Eszterházinak 900000 Forintot, Orczy Lászlónak²⁸ 300000 Forintot adott költsón őt per centumra, hogy maguk dolgait rendbe szedhessék. Ditséretes ezen követése a Nagy Fridrik példájának korunkban. Adja az Isten, hogy többekre terjeszsze. Éljj egészségben és szeresd Tisztelődöt, hiv barátodat
Pest, d. 9-a Apr. 1800.

igaz hiv Barátod
G[ro]f Fekete

Grof Eszterházy Josefné született grof Zeretine ő Nagysága

halálára

Muzsa! mond mért látjuk Cupidot, Battyával
Mély gyászban s föld felé szegezett nyilával?
Ritkán szoktanak ők, jól tudod egyezni,
Sőt egymás ellenis néhányszor evezni.
Ne tsudáljad, ugymond, a Heliconi Szűz,
Midőn érdem, szépség és nem azon vak tűz
Himen oltárjához Josefet vezette,
Testvérjének Amor idegjét engedte.
S Azért e ritka Pal példás életében
Holtiglan meg maradt hiv szeretetében.
Eszterházinének Venus irigylette
Világ bámulását, s Juno sem szerette,
Hogy Virtusra nézve hozzá hasonlitott,
Azért Lucinának oly munkát indított,
Melly a segítséget tevő kétségessé,
s végső gyermek ágyát oly veszedelmessé.
Cupido Himemmel [?] Párkákat okozzák,
s Bujok a meg holton illy szokkal nyomozzák:
Oda van, ki minket tudott egyeztetni,
s Boldog házasságot méltán kedveltetni
Idegen erköltstől romlott Hazájában,
Kedves példájával vonván igájában
Annak el tökéltett számos ellenséget;

²⁷ Eszterházy Josefné szül. Zierotin Terézia († 1800).

²⁸ Orczy László (1750–1807) Abauj megye főispánja, császári kamarás.

Jobbithatta volna Honnya fesletséget;
 Oda van, ki hiv Társ, tökéletes Anya,
 kinek tisztelője Budának jozanya;
 Ki házában mindég kegyes cselédihez;
 Rossz kedvet sohase mutat vendégihez;
 Kit az irigységis kéntelen csudálni,
 Nem tudván éltében semmit is kárpálni.
 Ne zokogj Jó Férje! ki tőle foszlattál,
 Állandó szerentsét itten hogy várhattál?
 Meg találod őtet maradt magzatiba,
 S Az ég meg vigasztal, azok Virtusiba
 Jegyzvén tenéked Annyoknak érdemét,
 Mert jó faj meg tartja származása nemét.
 De midőn kívánlak Ötsém! vigasztalni,
 Könnyeim kelletik bajuszomrol nyalni!
 Olly nagy az erköltsnek hatalma Szivünkön,
 Hogy azon kesergünk mint saját ügyünkön
 Látván a két várost Társadon könnyezni,
 S Fájdalmadban veled mindnyájunk egyezni.
 Illyes rész vételtől vélném bud enyhülhet,
 Minthogy egy Aszszonyért eztán soha sem lett.

* * *

7.

Aranka György levele Fekete Jánoshoz

Kedves Barátom!

Most érkeztem haza a keringésből. Sokáig huzván fenn járva a nyavalyát; mihelyt gyo-
 gyultam, ki futamodtam volt a Küküllő szelid mejjékére. Az alatt érkezett ide 13dik Marti-
 usban irt kedves Leveled. Verseid mind igen kedvesek előttem: de kivált ime nagy Emberek
 Josefnek hamvai tiszteletére irottak, igen felségesek. Lelkesülök mindenkor, mikor Leve-
 leidet veszem; és egybe szedvén őket ugy tartogatom, mint az Elmének apro forrásotskáit.
 Mikor nálam az Elme Eretskéjinek folyamattjai száradnak vagy gyengülnek; azokhoz já-
 rulok, belőlek életet, egykis Elmét és frissiséget meríteni.

Köszönöm Barátom hogy csekély munkátskáimrol valo kegyes Itéletiddel engem . . .
 teszsz: mert magam meg vallom, keveset kezdek a bennem lévő versszerző Lélek mérték-
 ről tartani. Leginkább meg elégszem mégis azokkal, mellyeket azután szerzettem: hogy
 a Tè bölcs Oktatásodból és jeles példáidból a jo Iznek érzékenyebb vonásait tanultam.
 Most a napokban nem volt vershez kedvem: jobbatska oráimbann nevezetes jobbírányt
 tettem kettőben: u. mint a közelebbi *Panasz*-ban és a régennt irt *Szép Elméhez* irtbann.
 Ugy tudom mindenik meg van nálad: de az utolso nem egészz a hozzá tett potllás nélkül;
 'S az első a jobbítás nélkül eltűrhetetlen, csak egy zavar; mellyből lehet valami. Hogy azt
 a nyomorult Schmidet Keygyességdre méltoztattad: jo szivednek dicséretére szolgál; és
 énis köszönöm! Schlözerre tett ki küldött Jegyzéseim, azt tartom igen jo és tudos kezekre
 mennek B[áro] Pronay Sándor²⁹ és Schédius Ur kezeikbe. Nemis akarom hogy tovább

²⁹ Prónay Sándor (1760–1839) a történelemben jártas protestáns főúr, Aranka valószínűleg tévesen írta P. Gábor helyett!

mennyenek; kérlek vedd vissza osztán. Abbann a munkában csak azt akartam meg próbálni: hogy egy nyelves emberek tollával öszve mérhetném a magamét. Hogy németre fordításák tellyességgel nem akarom. Már elkezdtem azokat a Gondolatokat más tisztességesebb formába öntení; milyen egy becsületes Magyar nemes emberhez illik; ebben az Igasságot minden részbe nagyobb világosságra akarom hozni, és jobbanis meg támogatni: de szemét, epe, s indulat nélkül. Azután közönségessé tetszeni; s azt azután németülis világra lehetereszteni. Hogy ezt jobban véghez vihessem, éppen Leveledzésben vagyok egy Megyesi Szászszal Ballmann nal³⁰ a Székelyek Eredetéről; mellybenn ugyancsak fenn forog az a Schlözernél is nyuzott Fő kérdés: Hogy a Patzinaciták birták-é 890-től fogva vagy azután valaha Erdélyt? Éppen most tettem meg Jegyzéseimet arra az ő Munkájára; melly az Erdélyi német Quartalschriftban a VI dik Esztendő IVdik Fertályában a 3dik Articulus alatt elé fordul, s ki adatott. Elis küldöttem nékie. Most már ezekben szorgalmatoskodom; azoknak tövissei a Szép Elmének és Vers Istenének lelkét meszsze üzték tőlem. Azért most hamar verseimmel se szolgálhatok.

A Magyar Társaság meg nagyon éppenn; de a Fő Preses Gubernátor Urunk Ex[cellen]-tija nyavalyája a mult napokbann egykiség meg hátráltatta.
Kedves Barátom öllelek és szokott Tisztelettel vagyok

alázatos Szolgád
Aranka György

M[aros]Vásárhely 20. Ápr. 1800.

Itt éré az én rest Válaszomat a mai Postával ujjabb gyönyörűséges Leveled. K[edves] Barátom! Nevezetessen 3 szép, a Te Műhelyedbe költ Gondolat benne. Egyik a Te Unitárius Hitednek ágazattya forma. E remek Világnak örök Alkotoját, A Rendnek láttatlan tündér megtartoját. Ez igen szép. A másik Gr[of] Eszterházi Josefné emlékezetére – mért láttyuk Kupidot bátyával méjj gyászban? – Ez szinte meg pendítette bennem az most megereszkedett hurokatis. Érzékenyül olvastam őket. A harmadik E – ámnak. Ez igen nyert, a gondolat igen ifiu; de a ki tétel igen vén. A Hogarth³¹ Principiumáról távozik: Línea Polcritudinis est Línea Curva. Igen tisztá ki tételek – Ha téged élhetlek – másik nem mondom hol, tüzesetskéjét rakja. Ha ezeket a szép Esztera nem érti és az illendőség Törvénye ellen valoknak lenni észre sem veszi: olyan gyenge, mellyben Te gyönyörűséget nem találhatsz: ha pedig érti és elszenvedi: igen közönséges kutfőből meriteszsz. A Szerelem a Testi Gyönyörűségek között a legelső, és a nyomoruságok érzése csendesítésére, felejtésére, talánn a legelső és leghathatosabb Balsam: ezt igen megkell becsülni; különben ujjito erejét elveszti. Még az én jo Biro Társaim nem jöttek bé; csak magam vagyok, míg a Gyűlésnek ideje elé jó, addig egy kevés hasznát akarom venni az időnek.

Szolgád K[edves] Barátom! Az Egek oltalma Vele

Aranka György

8.

Aranka György levele Fekete Jánoshoz

Kedves Barátom!

Láddé Barátom, melly nagy előttem Hitele mind Barátságodnak, mind Ártatlanságodnak! Egy szép Ifiu Grofné, Gr[of] Rhédei Mihályné, született Gr[of] Bethlen Borbála³²

³⁰ Ballmann (Bolmann) János Mihály (1765–1804) gimnáziumi tanár Medgyesen, történelmi dolgozatokat írt.

³¹ Hogarth

³² Rhédei Mihályné, sz. Bethlen Borbála (1770–1852) Sándor és Karolin leánya.

menvén ki a Napája Id. Gr[of] Rhédei Mihályné Társaságába Pestre: itten keresztül mentibe Tégedet ajánlottalak nékie, a kinek Josága által a Pesti szükséges Esméreteknek Elejét megtudja. Meg akartam a' Te Hitedetis próbálni, hogy annak fundamentuma a Virtusé? A Virtusnak azt a tulajdonságát mondják; hogy ingyen haszon keresés nélkül cselekszi a jót; és itt ha a szép Grofnénak segítségével léssz; Virtust kell csinálnod: mert nem biztathatlak hogy szokott hasznát várhasssad. Ajánlom mind a nevezett Szép Grofnét, mind magamat és Tégedet ölelvén vagyok
Kedves Barátom

alázatos Szolgád
Aranka György

M[aros] Vásárhely Ápr. 22dike 1800.

P. S. Más leveleimben ugy szoktam Néked írni, mint a ki velem együtt, három pénzt Polt-rába el vész: de most ugy irtam mint, a mit Benned leg inkább becsüllök, Filosofusnak.

9.

Fekete János levele Aranka Györgyhöz

Kedves Barátom!

Miolta együtt annak rendje szerént kezdtünk Leveleket váltani, nem történt még rajtam, hogy néked K[edves] B[arátom] kettőre felelettel tartoznám; de egy részt Fejérvár táj-jára kellett mennem; onnét vissza jöven Fotra, hogy az Arendatoroktól jobbito vastag krétával irt Számvetésnek, a romlásokrol szint olyat vethessek ellene; más részről pedig elérkezetenek azon innapló multság napjai, a mellyekkel Palatinusunk gyönyörű Élete párjának neve napját tisztelte és másoktolis tisztelni látta. Számptalan volt az Idegenek száma, a kiket ezen multságok hire, Bétsből és a Hazának más Városaibol ide vonzott, ugy hogy majd egy hétig Mátyás Király idejéről lehetett álmodni. Elsőben is egy Carousel adott, melly oda számlálván a Palatinust, 18 lovaglobol alatt; ezek négy négy egyaránsó (?) Magyar köntösben kotsagos csákokkal, mindnyájan párducz bőrben, mutatták a magok és lovak könnyen forgását; a Cafousel magában katonás volt (ezt azért teszem hozzá, hogy Vesselényi Miklos, és más tanult lovasi Erdélyi Hazánkknak megértsenek (mert sem a lovaglok, sem a lovak nagyobb részéről, az ugy nevezett Iskolást várni, vagy kívánni nem lehetett. De különös szép, és Költőjének betsületére válo volt, a Carouselt követő Lovak tántza, mellyben Grof Beckers,³³ kit Savoi Regimentjéből nagy része Erdélynek esmér, meg mutatta, hogy nevezetesebb alkalmatosságokban tudna népet vezérelni.

Nagyon szépítette mind a Carouselt, mind az egész multságot, a polgár lovasság Osz-tályainak belefónása, és azon Romaiak modjára, négy egymás mellé fogott fehér lovaktol vonott, diadalom Jeleivel terhelt szekér, mellynek kotsissa ugyan Magyar köntösben parducz bőrben, Grof Csáki Ferentz³⁴ vala. Ez után Grof Károli, maga Uri Házában, egy igen szép tántzot, vagy is Bált, pompás világosíráásával az egész háznak, és tobzodo vatsorát adott. Ugyan azon Vasárnap, a melly a Carouselt követte, ebéden a lovaglok az Udvarnál voltanak, a hol az étel szoba régi mod szerént fegyverekkel ékesítettett; azután a fegyveres polgárság, a meg holt Primás kertjében, egy ollyas multságot adott, hogy abban a jo izlés a pompát haszontalaná tévén, minden embernek öröme vált, de azt le írni tsak a hirmondok fogják tudni. Mindeneket bé fejezett Generális Beleznainénak³⁵ a kertjében adott tegnap előtti oszonnája, melly olly jól volt rendelve, hogy a többi, bár szebb Innep-lések tündérségétől el nem nyomtatott.

³³ Beckers — ismeretlen személy.

³⁴ Csáky Ferenc körösszeghi és adorjáni gróf, trinitárius szerzetes.

³⁵ generális Beleznainé — Beleznai Miklósné, sz. Podmaniczky Anna Mária (1731–1802).

Átaljában bátran mondhatjuk, hogy Mátyás király idejétől folyvást, Pest Buda szebb és pompásabb Multságokat nem látott. Érdemes volt ezekre

Azon gyönyörű Menyetske
Ki hajdani Beatrixnál
El hidd Barátom Szebbetske,
S Erkölsben sokkal felyebb ál.
Most is irtozik az elme,
Hogy meg valhatta Pápának
Bujaságát ő Kegyelme
Kedvéért Ulászlojának.
Palatinusnénk erköltse,
Illyesektől nem félhetett;
Mert jó nevelés gyümöltse
Remek testében feszket vett.
Vénust képzel ő képére,
Dianának termetével;
Minervát böltességére,
Junonak tisztességével.
De meg is elégedhete
A Férje tiszteletével,
Melly ujonnan jegyeztete
Nevének inneplésével.
Szép volt a Herczeget látni,
Mint versengett társaival,
Dzsidat pistolt karddal vatni,
Hogy tetszhessen játékiival.
Mindnyáját felis haladta,
Vigyázo virgonczságával,
S Néki szépség a bért adta
Szívéhez kapcsolásával.
Igy midőn tsatából tére
Mars, Amornak szép Annyától
Fáradtan jutalmat kére,
Mint Josef remek társától.

Most már Leveled meg feleléséhez fordulok: Az első 20ik Apr. költ. Örvendek tiszta szivből barátom egésége meg térésén. Josef Hamvaira irtt verseim, igaz meg győződésből tett gyonásnak szüleményei. Szintugy bánok én a te kedves Leveliddel, és azokat mind magam, mind jó Barátim oktatására szorgalmatosan egybe szedve tartom.

Munkáidrol ugy itélem, a mint érdemlik; nem rosszszat, de még középszertüt sem szülhet tollad, és meg vagyok gyözve, hogy kedves ajándékot teszel azoknak ki nyomtatásával a két Hazának. Ha magamat nem igyekeztem volna esmérni, kevélyly tenne azon kegyes fordítása Levelednek, mellyben verseidnek minden nap növő Szépségét nékem tulajdonított. A te Mestered Apollo kilentz vén Szüzeivel, már néked régen főbe poltztot rendeltek a Magyar Parnassuson, minekelötte én; el hagyván néminemüképpen a Fratziakét, annak tövén mászkálni kezdettem volna.

A versid jobbitását el várom, szerentsésnek tartván téged, hogy nem átalld a lima labort. Én ámbator Horatiusnak nagy imádoja vagyok, tsak ritkán tudom magamat a nonum prematur in annumhoz alkalmaztatni.

Munka nélkül folynak együgyü verseim,
 S Nagy betsre nem vágyván, tsak mint érzéseim
 Találnak előttd néha kegyelemre,
 Mert te benne nézel leg inkább szívemre.
 S Ha jövőd Százak olvassák azokat,
 Abban nyugtatják meg, ugy vélném magokat;
 Minthogy Arankának tudtanak tetszeni,
 Ki mindenben a jot szokta volt izleni,
 Emberséges ember lehetett költőjük,
 Bár roszzabbaknakis tunya ki törölőjök.

Schmidnek örömetst többetis szolgáltam volna, de már rég nem volt nálam, s maga sem igen látszik tudni, hogy melly Tisztviselés volna néki valo, ajánlván én magamat, mihelyest egy üres tanító helyre mutatna, annak néki meg szerzésére.

Vissza fogom Schédiustól Schlözert illető munkádat kérni, és a többit parantsolatidból el várom. Azomban már ebbenis jól meg vagyon czáfolva a Német Sógor.

Örvendem hogy az én egy Istent imádo Vallásom ágazatai tetszettenek. Eszterháziné halála valoban ugy meg hatotta a szívemet, hogy tsak annak bus érzéseit szedtem versekbe. A harmadik munkáról ugy itéltél, mint hajdan Teleki Josef egy tiedről, de mind a ketten elfelejtettétek, hogy Anacreon vénebb volt mi kettőnknel és hogy Horaczius többi társai-val ámbátor Augustus és Mecenással éltek, még sokkal jobban meg pendítették a diszno kolompot. Ha a Pucellát olvastad, emlékezzél hogy Amornak két tegze vagyon, egyikéből vékonyabb érzékeny szerelemre, a másikból Satyrosokhoz illendőbbre sebesülünk. Átaljában ez olyan munka, melly Somsich Lázár³⁶ Bátyám nálam lévén, bor tréfaés bujaság között költetett. Valamit a Szerelemről mondaszsz, igaz; de te az arany nyillal teljes tegzéről szollaszsz Cupidonak; én pedig ebben a gunyolásban, a másiktól sebesülve szollottam. Ama vékonyabb szerelem meg nem szenved az őszi haját, és bolond az a vén, a ki bár erejére nézve Ifju légyenis, annak gyulasztását magához reményli. Caetera textus habet.

De csudálom, hogy egyszerre,
 Olly nagy rigorista lettél,
 S Barátiddal kemény perre
 Olly gunyolásért menettél.
 Mondják: ha vénül a ringyo,
 Hogy akkor legjobban kárpál;
 Mert mi másnak kedves és jo,
 Már szolgálatjára nem ál.
 De tóled még nem távoza,
 Vélném, vétkek közt a leg szebb:
 Mond meg hát arra mi hozza,
 Hogy itéleted keményebb?

Végre 22ik Apr. irott Leveledre sietek felelni: Ha azon Dáma, a kit nékem ajánlaszsz, minden testi és lelki érdemekkel (a minthogy velek bir nem kétlem) nem volnais a természettől meg ajándékozva, minden itten tólem ki telhető szolgálatra számot tarthatna, tsak azért hogy te K[edves] B[arátom] ajánlod. Várton várom tehát a szép Grofnét Idősb Grof Rédei Mihálynéval,³⁷ kit mint Nénémet vágyon szerentsém esmérni, és bizonyossá

³⁶ Somsich Lázár († 1807) helytartótanácsi titkár, Zala megye követe.

³⁷ id. Rhédei Mihályné sz. Bánffy Terézia (1740–1807).

teszlek arról, hogy minden, a mit egy városi remetétől mind multságokra mind dolgai el intézésére várni lehet, tőlem el fog követtetni.

Meg nem tsalatkozol, ha rolam azt hiszed, hogy kész vagyok jutalom nélkül szolgálni; egész életem ennek bizonyosága, és ha munkáimban meg olvastad volna mostani szerelmet, nem kételkednél hogy még mikor reámfért volnais, időre nézve sohasem jo házasságban gántsot nem tettem, se szüz koronát nem bontottam; egyébb egyszer, és akkor is Ifju legény lévén, a hodoltat kész voltam el venni.

Barátom! én azt tartom, hogy noha mint Chaulieu,³⁸ la Chapelle,³⁹ és Bachaumont⁴⁰ tudunk mi ketten gunyolni, és Vieland⁴¹ Mussarionnyát tartjuk igaz Philosophiának; Epicurust pedig jozan értelemben nagy szentnek; még is jobbak vagyunk általjában:

Mint ama komor Képzelők
Kik erköltsöt legendákba
Keresvén oltár emelők,
S bálványokat lenek fakba,
Kikkel tsudákat tétetnek,
Egy Isten gyalázására;
S másként hívőket süttetnek
Lelkek meg nyugtatására.
Mi, hogy minden gyönyörűség
Kegyes Istenünk munkája,
Azt hisszük, s ugyan azért ég
Hozzá háladás fáklyája
Szívünkben tisztább tüzekkel,
S ugy tartjuk, hogy szabad élni
Erőnk szerént mindenekkel,
S Pokollal nintsen mit félni,
Tálálhat szívében a bölts
Jo tételi jutalmára,
Intézvén őtet az erkölts
Socrates mennyországára.

Élj egészségben és szeresd hiv barátodat.

Pesth. d. 15a Maii 1800

G[rof] Fekete János

U. I. Ide kapszok egynéhány a Carouselre faragott Francia verseket, a mellyek, bár egy fertály ora alatt születtek, még is türethőknek látszottak az egybe gyült idegeneknek: „A son Altesse Imperiale Madame l' Arhiduchesse Alexandrine Pavlovna a l' Occasion de Carousel.” [egy 16 soros francia vers következik.]

³⁸ CHAULIEU, L' Abbé Guillaume de (1639–1720) francia költő.

³⁹ LA CHAPELLE Claude Emmanuel L' HUILIER (1626–1686) francia író, költő, szabadgondolkodó.

⁴⁰ BACHAUMONT, Luis Petit de (1690–1771) francia író.

⁴¹ Vieland = WIELAND, Christoph Martin (1733–1813) felvilágosult német költő, egyik híres műve a *Musarion*.

10.

Aranka György levele Fekete Jánoshoz

rightlineM[aros]Vásárhely, 10 Jun. 1800.

Kedves Barátom!

A' mi szolgálatunk tegnap, azaz 10 dik kezdődék, 's én előtt valo naponn jöttem ha-za. Az egészsz nyugodalom idejénn az heveréssel, mulatssággal, jo éléssel, keringéssel fárasztottam magamat. Igen szép időt töltöttem Gr[of] Kendeffivel⁴² a ki téged Tisztel, az Annjánál; ott volt a' Szép Grófné Bethlen Ádámné,⁴³ a' kitől az a' Parantsolatot vettem, hogy nálad Tiszteletét jelentsem. Oda érkezett a mi Tudos Engelünkis,⁴⁴ a' kivel valo Társalkodásbann igen nagy meglegedésem volt. Láta némely Munkátskaimatis, és nem szánakodással ki nem mondhatom Barátom, melly jo időt töltöttem vélek: de tőlek meg válván nem alább valot. Irhatnám Néked mint Jelenést — Phaenomenont — hogy a vén Legény tüzet kapott, és azzal biztattya magát, hogy mostanában egy egész Eroberungot fog csinálni. Sokáig oda keringvén, a' Leveledzés és folyo tudos Munka igen a' nyakamra ült: azért a terhelt Elme, a' mint kívánná, a jo kedv és elevenség Linéáján, a versenn, meg nem ugordhatik; e más nyuguttabb órákra marad. Most csak éppen azt akarom tudodra adni, hogy élek és igen gyönyörű szép Elme Játékaidat vettem; és azoknak páriját adni elégtelen vagyok, meglévén terhelve.

Az én kedves Engelem engem igen megszorított; mert azt mondja, hogy a' mi jo Barátunk, s a Hazánk Tudosainak egyik érdemes fényne Prof. Schédius Ur, igen alkalmatlan nyavalyábann vagyon. Én azt az Tudos Urat igen erőssen tisztetem és szeretem, mind azokért a Nemes és szép Tulajdonságaiért, mellyekkel az értelmes Világ jo Itéletét meg nyerte; és erőtelenkedéseit igen sajnálom. Mindekelőtte nékie irhatnék, nem állhatam meg hogy fájdalmaink könnyebbitésére, annak mértékéről előtted ne emlékezzem. Nagy része volt mulatsságunknak, a Tè szép Leveled és elmés Verseid, mellyeket mind Groff Kendeffi, mind Gr[of] Bethlen Ádámné örömmel olvasták. Most már én a' dologhoz, a nehéz dologhoz fogok; a Régiségekben fenn forgo legnehezebb kérdéseket vizsgálás alá venni; ez azonbann, egy kis nehéz, szép ostromhoz, mellyről fellyebb emlékeztem, a mesterséges vitézi lépéseket 63 esztendő koromban meg tenni. Kivánn szerencsét hozzá Barátom! Nem tudom leszszé annyi időm, hogy egy diadalmi, vagy egy szomoru Ének által szerencsém mivoltát megismersem jövendőbe. Öllelek Kedves Barátom és vagyok

alázatos Szolgád
Aranka György

11.

Fekete János levele Aranka Györgyhöz

Kedves Barátom!

Tizedik napján ezen Honapnak költ Leveledet, szokott szives örömmel vettem s abból érttettem hogy Grof Kendeffivel és más tudós Baráttal töltvén nyugovo idődet, rolam is emlékeztetek. De kivált vigasztalt, hogy azon tőlem régen imádott Magyar Dámák remekje, Grof Bethlen Ádámné született Grof Gyulainé, el nem felejtkezett egy régi tisztelőjéről, és azt általad köszönteni méltoztatik.

⁴² Valószínűleg Kendeffy Elek fiáról, Jánosról van szó († 1801).

⁴³ Bethlen Ádámné sz. Gyulai Katalin (1779–1844).

⁴⁴ Engel Keresztély János (1770–1814) erdélyi kancelláriai fogalmazó, Magyarország történetével is foglalkozott.

Kevés Aszszony vagyok ó hozzá fogható
 E széles világnak minden Országban,
 Mert ő benne szépség, ész erkölcs fel ható,
 S Grátziák testvérét látod mozgásiban.
 Koronázásunkat midőn szépítette,
 S Idegen Dámáknál irigylést okozott,
 Vén Barátodat is szolgáljává tette,
 S Szivemben vakmerő vágyásokat hozott.
 Özvegy lévén akkor, talám szaporítani
 Fogtam volna számát kosár hordóinak,
 S meg nem nyert kéréssel, ősz hajam csufítani.
 Így számában tartson hiv imádoinak.

Hogy Engel Pesten keresztül menvén, noha Schedius barátommal öszve jött, engemet nem tartott esmérésére méltónak, sajnálom; mert minden embertől hallom őtet Tudományáról ditsérni. Azomban meg tudván, hogy házasodni ment, rolam meg felejtkezését nem vehetem rossz néven. Ha látod őtet, mond meg neki, hogy viszszajövelete alkalmatosságával látogasson meg, mert sok beszédem volna vele.

Szerentsés vagy Barátom! hogy tudos társalkodásokból Amor tündér Templomába siethetsz; nékem azbelső ritkán engedtetik; ama pedig igaz volta szerént, régen el zárata előttem.

Ifjat sértsen Amor aranyos nyilával,
 Mert mindent reménylhet állandóságával;
 Hogy vénis szerethet, a könnyen hihető,
 Tsak hogy viszontaglás nehezen nyerhető
 Meg öszült üstökkel, ránczba vont ortzával,
 S Jobb vénnek sértetni, vastagabb nyilával,
 Melly a töled kárpált verseim költötte,
 S Esztera keblében báremet nyerette.
 Azomban Magyarok Anakreonyjának
 Talám fenn tartatik, tétele tsudának,
 S Hallván énekjeit, felejtí Kedvese,
 Hogy képén, erején már az idő nyese.

Ezen tsuda tételt midőn néked szivemből és irigység nélkül kívánom, nem győzőm tsudálni, hogy a szerelem

Muzsádat inkább nem ébreszti
 Költésére szép verseknek;
 Kinek Amor szivét gerjeszti,
 A költője remekeknek.
 Ő vitt Parnassusnak hantjára
 S Noha regulát nem tudtam,
 Rá hajtván Ovid kotájára,
 Mind addig nem is aludtam,
 Míg Kedvesemnek szép szemei,
 Nehéz nyelvén Frantziáknak,

Nem lettek versim kutfejei;
 Osztán a Magyar Muzsáknak
 Sugár Johanna vitt áldozni
 Gyöngyösinek ditső nyomán,
 S csak Amort kelletik okozni,
 Ha ki, hogy verselek, meg szán.

Professor Schedius, a kit mi igazán szeretünk, s érdeme szerint becsülni is tudunk, Fűredre ment. Félek, hogy ott hagyja csontjait elmés pályafutása zsenégéjében. Adja a Mindenható hogy hazudjak, mert ezen fiatal ember, egyik oszlopa Hazánkban azon erősségnek, melyet a setétség bajnoki nem szűnnek ostromolni.

A te ostromodhoz már fellyebb szerentsét kívántam, és így még csak azt jelentem, hogy az általad nékem ajánlott Dáma nem jött el; talám ugyan ő fel lobbant Szerelmed tárgya, és azért mult el ide jövelele.

Grof Bethlen Gergely egy nap boldogított kedves társalkodásával, Bétsből Hazájába valo vissza térésében. Én néki Számodra minden hátra lévő a Palatinusnékat illető verseket, Mátyási két munkáját, Orlando Furioso fordításából két énekemet, és Hazánk Történeteiből a Fragmentommá vált munkámat által adtam. Éljen szerencsésen, és noha Cupido sarkal, el ne felejtkezzél

hiv barátodrol
 G. Fekete János

Pesth. d. 29a Junii 1800.

12.

Aranka György levele Fekete Jánoshoz

M[aros]Vásárhely 12 Jul. 1800.

Nagy Vitéz Kedves Barátom!

Örömmel vettem drága Leveledet. Te most, a mint látom hasznos Éltednek Vecsernyéjéhez képest, az Elme Tüzeinek Delinn vagy. Az Elmék Istenkéji leg ártatlanabb szép Gondolatoskádatis, a szép Mesterség kellemetességeinek könnyű Lépéseire szedik. Irigylem szerentsés sorsodat! De ha Te a Te Deled Abroncsa alatt vagy Barátom, és ott Tégedet a kellemetességek szárnyai az Egek felé emelnek: hidd el hogy az Elme Estvéjének is megvagyon maga kellemetessége. Én most az én Ejszakámbann vagyok. Ha látok, hallok valamit és Tudományok műhelyében izzadok: az a magánosság lámpássánál vagyon. Nem tudok, nem látok senkit vigyázombann, magamonn s a Tudományok mezejéről szedett és csak az én vén kezeim között kevéség meg hervadott virágokonn, olykor olykor Gyümölcsökön kívül. Mikor pedig Morfeus a maga Országába viszen, ama kedves Álmod, a multaknak kedves emlékezetei a Szerelmem és Időtöltések; s azoknak elevenítő gondolatai jáczodtattyák az én Lelkemet; mely mint a Tűz, maga szijjos és könnyenn hajlo természetét a 63dik esztendőbennis az én vigasztalásomra megtartotta. Nem versre olvad az Elmém mindazáltal: hanem érzékenységre. Midőnn Te verset irsz, én szeretek; és szerencsésnek tartom magamat véle.

Éppen az a nap hogy Leveledet vettem a Cancellarius Excellentiájánál Gr[of] Telekinél voltam. Beszéltünk rolad. Az az Ur igen nagy Tisztelőd és érdemeidnek nagy becsüllője. Más nap voltam Gr[of] Petkinénél,⁴⁵ ott találtam Gr[of] Bethlen Sándornétis a néked ajánlott ifiu Gr[of] Rhédeiné Édes Annját. Azt mondja, hogy a Leánya sietve és egyene-

⁴⁵ Valószínűleg Petki József († 1817) feleségéről, Kemény Antóniáról van szó.

senn ment házához, hogy Gyermekait láthassa; Pesten létibe Gr[of] Rhádayné⁴⁶ foglalta el. 10 vagy 12 nap voltanak ott, és sajnállya hogy Téged nem láthatott. Énis sajnálom! Mert láttál volna egy szép, ifju szerelemre termett, de annak édes szavaira hajolhatatlan Erdélyi Aszszonyságot. Gr[of] Petkiné emlékezik rólad, és köszöntet. Tè nem tudom emlékezelé róla: a N[agy] B[ecsu] Rudnánsskiné⁴⁷ testvér öttse.notevalószínűleg elírás, tollhiba, helyesen „testvérhuga” Gr[of] Bethlen Ádámnról várom szinte a tudositást hogy holvan; és tiszteletére mehessek: parancsolatodat tellyesíteni fogom. Gr[of] Bethlen Gergelyről küldött Irásaidat nagy kivánsággal várom; és a Barátság Karjaival ölelvén, igen különös szívességgel vagyok Kedves Barátom

alázatos Szolgád
Aranka György

13.

Aranka György levele Fekete Jánoshoz

M[aros]Vásárhely 12 Aug. 1800

Kedves Barátom!

Ha azt gondoltad volna, hogy a Tè szolgád, a szegény Aranka eddig az Árnyékok Országába: abba a Pokolba vagyon már, melyben remélni hogy nemsokára az élt szép Lelkeket csudálhattya; és Tégedetis valaha, későre, a Zöld Borostyán koszoruk Leveli alatt megfog látni: elég okodlett volna réája. Már már régtől fogva mind azonn az utonn vagyok: és még most se állottam egészen helyre. Elszöktem hazul és papirossaim mellől két izbenis. Esmét láttam mind Gr[of] Kendeffit, mind Gr[of] Bethlen Ádámnrét; Gr[of] Bethlen Ádámnrénál magánál voltam; az ő jo izü Kertyét és Házait örömmel láttam; de magais roszszul volt. Verseidet mutattam, melylyikben Őtet dicsérted, és igen kedvesenn vette. Köszönet Gr[of] Kendeffi Jánossal együtt.

A Szép Kis Rhédeiné hazajött; nem találkozhattam vele. Az Édes Annyabeszéli: hogy igen kevés ideig lehetett Pestenn; Az Ota Édes Anyya, kívül volt, erőssen elvott foglalva a kevés idő alattis, mig ottvolt; a mi jo időtöltése volt Gr[of] Rhádainé Excellentiájának köszöni.

Groff Bethlen Gergelyel se találkozhattam. Mikor itt járt, nem voltam jelenn. Meg hozta barátságodból, a miket küldeni méltoztattál. A Magyarok Történetei dicsősséges meg Irásának kezdete! Gyönyörű Munka! Nem potollya aztki Barátom soha a becsületes Barátnak. Szekeresnek becses Munkácskája. Kár volt félbe hagyni! II. Friedrich irta volt Keitnak: hogy az ember olyan mint a Gyermek, mikor reggel fel akar kelni: fel ül ágyába: azomba vakarni kezdi a fejét, esmét hanyattá ereszkedik s elaluszik. Es így a Szép Historiais esmét álomnak ereszkedett. De a Tè Jó Emlékezeted, szép Elmédnek, s Jo Szivednek Erdemei nem alusznak. Mindenek igen jól emlékeznek rolad. Azok közül valo Méltóságos Gr[of] Teleki Sámuel Udv[ari] Cancellarius Ur Exelenziájais; ki most egykeves időtől fogva itt mulat. Igen örömost hallotta mikor rolad emlékeztem; és magais nagy dicsérettel szollott nagy Érdemeidről.

Ez a jo Grof és Nagy Hazafia most azon dolgozik, és egy Nagy Bitliotheka leszen; a Hazaközhasznára szentelve. Barátom a legszebb Teremtést, azén Bálványomat megumon, mikor látom mennyi időbe s pénzbe kerül: olyan időbe és pénzbe mely a Nemzetés Hazahasznára fordítatván, annak dicsősségére szolgálna! Nem vagyok én a Missionariusságra hivatalos, hanem csak magamba beszéllek Veled, a négy falközött: Vallyon nem jobb

⁴⁶ Valószínű, hogy Ráday Pál feleségéről, Prónay Ágnesről történt említés.

⁴⁷ Rudnánsszkiné — ismeretlen személy.

volnaé egyet próbálnunk; olyan dolgot csinálnunk, melyet senki se hihetne. Ha pedig meglátná: elbámulna rajta. Nem jo volnaé, megtérnünk. Ezerszer öllek Édes Barátom! Engedj meg egyszempillanatyú Gyengeségemnek: szinte hihetlenség vétkibe estem. A mindenható szépség Birodalma alol, mint roszz szolgálta elakartam szökní.

Te légy okosabb, vezérelj engemis. A kí örökösön vagyok

alázatos szolgád
Aranka György

14.

Aranka György levele Fekete Jánoshoz

M[aros]Vásárhely 11 Sept. 1800

Kedves Drága Barátom!

Csak nem tudván egészségemet jól helyre állítani: félbe hagytam minden dolgomat, s ezekben a száraz és poros de egészséges napokon mind nyargaltam szerte széjjel. A M[agyar] Cancellárius Ur Excellentiája tiszteletéért fordultam ide egyszer mászszor. Ő Excellentiája tegnapi indulása egészséggel. Néked nagy Barátod Erdemeidnek Tisztelője. Énis elszaladék azonnal; most jövök haza; és holnap meszszebb akarván indulni: megemlékezem a Te drága Barátságodról; az én kedves Tárgyomról. Küldöm azért az én szives Tiszteletemet. Egyébbel nemis udvarolhatok. Minekutánna a Berzeviczi Ur Magyar Kereskedésről való Munkájának fordítását elvégeztem, az eszemis nem engedte magát terhelteni. Talán ha jolki nyujtathatom, majd esmét vehetem valami hasznát. A mi aproság semmiségeket csináltam, ugyancsak ide teszem. Levelem Végére. Mint jó Barátom tudom; ha látodis, hogy millyennek kellett volna lenni, s mibenn hibázik: megengedsz.

Groff Bethlen László a Kedves Fiát, Pált⁴⁸ Bécsbe akarván vinni eddig utnak fogott indulni. Alig várja hogy láthassam, s jó indulatu, engedelmes Fiátis, és egyszersmind Barátságát elődbe alihassa. Ha a jó reménységű Ifjú Attya nyomdokát fogja, mint bizunk, követni: Hazánk s Nemzetünk egy jó és Nagy, Nemes Szívű Hazafiát fogja benne látni.

Öllek kedves Barátom mint

alázatos hív Szolgád
Aranka György

Ősz

Szereltem

A Zefir könnyű Szárnyai
Tavaszt csak minap hozák
S Az Ősz hives harmattyai
Tollaitol már fosztyák.

Lassan lassan megkezd hülni
Az eleven Természet
És meg hült helyébe ülni,
Az éjt hozó Enyészet.

Magoss Egek nagykirálya!
Ne siess olly sebessen:
Nem kevésbé meg talállya
Jászlát lovad csendesen.

Egy roszz, de édes Nyavallya
Jokedvel s friss vérrrel jár;
Csak Szív lankadt: Orvosollya
Más Szív; mellytől éltet vár.
Ne hadjátok kis Istenek
Kinlodnia egyedül;
Illyétek meg Szép Szerelmek
Aztis, mellytől Sebessül.

Mérges eme Gyermekek ijja
Nem tud adni kegyelmet,
Meg löve a Venus Fia,
s Nem tudék csak Szerelmet
Kilencz Szüzek forrásiba

⁴⁸ Bethlen Pál (1783–1866) 1813-tól kamarás, ismert gúnyneve „Bajusz Pál”.

Minket ha Mája Fiának
Megfujt aranny veszszeje:
Az Árnyékok Országának
Ott tart hamvas mezeje.

Nem viritt ki többé Telünk
Zefirek Szellőire
Nem mozdulmeg többé Szivünk
Szerelem Tüzeire!

Elmém tüzét mentém:
De Szépségek csudáiba
Tüzemet még hevítém.

Engedjete meg szép Szüzek,
Elmék kegyes Dajkájji!
Azok az ártatlan Tüzek
Csak Szépségtek Munkájji.

15.

Fekete János levele Aranka Györgyhöz

Kedves Barátom!

Két Leveledre tartozom felelettel, és ha Barátom nem volnál, menteném magamat, egykorig Pesten nem létemmel, utóbb pedig per patvarbéli foglalatosságimmal: A mi az elsőben foglalt érdemetlen ditséretedet illeti, nem tudom ki ditselkedhetik inkább élete dellyével: az e a ki néha jól vagy rosszul gügyög a Szerelemről, vagy a ki Venus fia tüzeit, tellyes erejekben érezvén, mint Tè Citherea oltárán áldozik. De duplán szerentsés a ki a mi időnkben remélnheti, hogy viszontag fog szerettetni: Én minthogy ezt nem hiszem, miolta a Természet porát hintette hajamra, ha néha áldozom is a Tenger habjából lett Isten Aszszonyoknak, meg elégszem, hogy Kalipigia légyen és élését nekem engedje, szive akárkijé maradjon.

Fájt a Szivem hogy Groff Teleky Samut Ő Excellentiáját itten által mentében nem tisztelhettem, mert rola nekem hirt adni nem méltoztatott; én ezen Urnak esztét, tudományát, emberségét igaz szivből betsülöm, tisztelem, és ha embert imádkhatnék, imádnám.

Rádainé Hugommal nagy Perre fakadtam, hogy Groff Rédeinét itten velem el mulattata, mert örvendtettem volna ha tiszteletemmel hozzád járulo barátságomat bizonyíthatam volna.

Groff Petkiné kegyes emlékezete rolam, annyival betsesebb előttem, hogy Istenben boldogult Testvérjének tisztelője voltam, a mint azon ritka Dáma érdemlett, noha tsak ritkán láthattam őtet éltében. Második Leveledben nyavalyádrod látszatol szollani, nagyon sajnálom tested bádgyadását, mert ámbátor a szerelem maga sulyos nyavalya légyen, még is egészséges testet inkább kíván, de hihető hogy tsak Ovidius Tanácsát követted, a ki javasolja, hogy a Szerető Kedvesének bádjatságot képzeljen. Hogyan is lehetnél beteg, midőn olly Dámákkal lehetsz, mellyek holtat is bizonyossabban fel támaszthatnának mint ama:

Mind Ó s Ujj Testamentomnak
Szenté vált Philidorjai
Zsido s keresztény Templomnak
Nép Csalo Chemicussai

Ha azonban valahogy Ditső és Munkás életedet végeznéd, nem Pokolban, hanem Negyedik Mannországomban várnál reám, de úgy vélem hogy én leszek ottan Quartély csinálod és a Borostyán Koszorut a Gratziákkal számodra fogom készíttetni.

A mit Groff Bethlen Ádámnérol irtam, szivemből folyt és reménylem őtet meg nem bántotta; az Istenek és Isten Aszszonyoknak fel kell venni, még az érdemetlen tömjénnyét is.

A Magyarok történeti tsak ugy elevenedhetnének ismét fel, ha Te és az Erdélyi Magyar Társaság több Tudos Tagjai azt itélnék, a két proba szakaszbol, hogy én ezen munkának embere lehetek, és a munka jövendő Századok betsét meg érdemelhetné (mert hogy most ki nyomtattassék, azt reményleni sem lehet) ezen esetre nem mondom hogy nem igyekezném a Mohátsi veszedelemig (de tovább nem) folytatni.

Vettem az alatt ujj fel állásáról az Erdélyi Társaságnak kegyes tudositását, de tsak arra várok Tőled, hogy néki felelvén, kinek, és hova küldjem amaz ezen czélra rendelt 20 Forintokat.

Az Erdélyi Böltsek rolam valo kegyes Emlékezete ösztön lészen, hogy azt további fáradozásimmal érdemleni igyekezzem. Nagy érdemeihez méltó és azokat örökösítő munkát tészen Groff Teleki Samu a Köz Bibliotheca alkotásával.

Meg térésedet tréfának tartom. Én magamat igaz uton vélvén, ha azt el hagyánám, tsak roszzabhat választthatnék, azért holtig tsak azon kívánok ballagni, és ha eszemen lászék annak igazságát halálommal fogom bizonyítani, utolsó órámban egy Epigrammát tsinálván az ijesztő Mesékre.

Most mint hogy Szárnyas Paripádat két utolsó Leveledben (talán már meg térésed fejében) nyargalni nem akartad, enged meg hogy más Lorol szóljak: Nékem Báro Hompesch Károly Feldmarschal Lieudinánt Anglus szolgálatban, egy igen szép Anglus Monyast ajándékozott, irok ugyan eránta mind Groff Vesselényinek, mind Groff Bethlen Gergelynek, de azomban néked is Kedves Barátom a végre meg küldöm Groff Beckers által lett le rajzolását ezen Lonak, hogy azt más méneses Gazdáival Erdélyi Hazánknak közölni méltotzassál; ha kinek hozzá kedve vagyon, vagy maga jöjjön ide látására, vagy biztos emberét küldje hozzám azt a Lo meg vételére hatalmazván.

Nem látván Leveledben Verseket az én Szegény Muzsám is el némult, ha azon meg térés, mellyre ingerelsz abból áll, hogy a Kilencz Vén Szűznek le mondjak, nem nagy fáradtságomban fog telni a megtérésem. Élj egészségben, s tiszteletemről szivességemről meg győzve maradj örökre

hiv barátod
G[roff] Fekete János

Aranka jegyzete: „Válaszoltam 10. Oct. 1800.”

16.

Aranka György levele Fekete Jánoshoz

M[aros]Vásárhely 10 Oct. 1800.

Kedves Barátom!

Szerencsés voltam a napokban egy kedves Leveledet venni. A mint Rendiből látom Pestenn; és a mint a Mangos le írása alá tett Írása Mátyásinak mutattya 17dik Sept. táján költ. Nagy öröömre volt. Nem csak kellemetességeidért, mellyek Leveleidet nálam kedvesekké tészik: hanem azértis hogy igen drága életedről és egészségéről általa bizonyos lettem. Már tünődni kezdettem volt az én kedves Barátom felől. Ennek a nagy Állatnak, a Világnak, a mint én gyanitom, és Néked csak sugva mondom Barátom, nintsen esze és törvénye: ha vanis? vagy az ő esze és törvénye nem olyan mint a miénk: vagyha olyan: igen kevés van. De ha legalább esze volnais, és az a miénkhez hasonló volna: félek hogy játékot ne csinállyon egyszer belölünk hirünk nélkül; vagy számba se vegyen minket. Illyen egypár Szép Elmét, mint mi! Részemről csak tartogatni kezdettem a ki tudjárom. Most is darab ideje hogy gyengélkedem: talám éppen ma vagyok jobban: és holnap szándékozom mindjárt indulni. Egy Szépséghez, kinek kellemetes Társaságába egykeveset elevenedjem; és nála a Te Emléketetedetis elevenitsem: a Szép Groff Bethlen Ádámnéhoz. A Lovadmeg esmértetésereis leszen gondom.

Nagyméltóságos Gr[of] Cancellarius Teleki Sámuel Ur Excellentiája ki mene, még talám Váradonn leszen. Pestenn megláthatod. Ennek az Urnak emlékezete keményebb oszlopra leszen metzve, a Haza számára szentelt pompás Könyv-Tárba; mint a Herczeg Eszterházié, a hires Heydn ékesenn hangzo Notájába.

Még se Gr[of] Petkinével se Gr[of] If. Rhédeinével nem találkozhattam; A Társaságnak küldendő Segedelmet csak küld az én kezembe; mivel a Cassa még nálam van. Ha tetszik egy két Rendből álló Jegyzést vagy Jelentést mellette tenni a Társasághoz, aztis csak zárd az én Levelembé. Befogom mutatni, és Érdemeidről emlékezni.

A Magyar Történetekről jo hogy Gondolatodat értem. Hogy életedbe ki adatni nem kívánod. Tehát az én Gondolatom az, Barátom: hogy a jo Egek segedelméből fogj hozzá, és ird meg olyan dicsősségesen a mint kezdetted. Hogy az ember arrol egy Társaság biztatását vegye: nem jo. Felfenné az ember némely roszzs Elméknek az élit, a vizsgáladásra. u. A mi a Magyarságot illeti: csekély tehetségem szerént segíteni foglak örömet. Csak előre kérlek, ne kívánny cifránn irni; hanem Méltosággal, mint Historiához illik. És Szép Elmédet mellyel a Természet meg ajándékozott ne kívánd a szokba ragyogtatni; hanem a dolgok bölcs meg itélésibe.

Megtérésről emlékezel Barátom. Az én szomat irod viszsza nekem. Megvallom most, hogy nem tudom érttettemé mit teszen: mert most habozok. Közönségesenn, ha magamat megnem csalom, olyan forma dolgot értenek a megtérésenn, hogy az ember erkölcsi életét jobbitsa meg, természeti kívánságairól le mondván, és az okosságot vévén p. o. A ki mint a Természet hozza, éltibe azon kedvire le felé ment: fordullyon már végre fel felé a vizenn. Ez igen bajos volna nekünk ketten, éppen akkor a melly időbe már gyengültünk; felfelé uszni. Azért én Barátom, a ki azeddig valo utozásomat semigen bánom vagy szégyenlem, mikor aztmondom, hogy meg térek, csak azt teszi. Hogy eddig a mint lehetett usztam felfelé az élet és tökéletesedés nyomainn: és már mikor erőm elkezd hagyni, térdegelek le felé, hogy majd elébb hátrább ama nagy tengerbe bé merüllyek; a Felejdékenység tengerébe. A Dieu kedves Barátom. Vehetedésre hogy a napokba nemborral hanem pilulákkal éltem; a mint a Poéta mondja igen *Siccus* vagyok arra hogy verset irjak ilyen komor legént azoka jádizi Szüzek nem ölelgetik, millyen a Te Szolgád

Aranka

17.

Fekete János levele Aranka Györgyhöz

Kedves Barátom!

Csudálom hogy midőn 11dik Sept[ember] hozzám utasított Leveledet ír nád, még nem vetted az enyimet, minthogy arrol egy szoval sem emlékezel, de kívált nem felelsz azon Erdélyi Társaságnak ujj fel állásáról, mellyről azolta sokfélét hallottam.

Én azomban ezen Leveled meg feleléséhez lépek: Böltsen tselekedted, hogy nyugodalmat engedvén elmédnek, tested fárasztásával egésségedet helyre állítani igyekeztél.

Mert akármit mondjon a Theologia
Lelkünknek különös véknyabb mivoltárol,
Minket tapasztalás s a Philosophia
Meg győz e kettőnek egyből állásáról.
A beteg Nagy Sándor bár harczrol álmoda,
Agyából Sereget nem állit rendekben;
S Hagymázba ha talám bölts Newton akada,
Nem jegyzi Planéták utjait egekben.

Ismét oly szerentsétlen voltam, hogy Grof Teleki Samut vissza mentében el mulattam, mert egy kis dolgom vala Posony és Nyitra vármegyében, egyet azon ritka Magyarokból, a ki velem egyaránt gondolkodván, ezen mostoha időbenis emberséges ember maradt, tudniillik Benyóczki Györgyel,⁴⁹ a kinek semmi hasonlatossága sinsen a Referendarius Öttsével.

Köszönöm hogy rollam meg emlékeztél; én minden rendbéli érdemedet ugy tudom betsülni, mint hozzám igaz magyar szívességeddel büszkélkedni.

Még nem jutott kezemhez Berzeviczi Munkája, de azon leszek hogy meg szerezzem, hogy annyival is inkább izlelhessem ma holnap fordításodat.

Ama két vers darab, mellyekkel boldogitaszsz, igen különösen szép, és meg bizonyítja, hogy te vagy egyik a Magyar Poéták között, a ki leg inkább el találja ama könnyü Tonust, mellyet a Muzsák, a Nemesek és talám a Magyarok nagyobb részéről is meg tagadni látszattak.

Az ószról valo gondolatid valoban oly szépek, hogy a Magyar Anacreon nevet, ha régen nem birnád, annyival is inkább meg érdemelnéd, hogy a szerelemről nem tsak mint gunyolsz, de annak tüzeit talám még hevesebben is érzed a vén Görögnél. Én a mint sokszor irám,

Véknyabb szerelemnek,
 Ellent tudnék mondani,
 Mert hittem tükrömnek,
 Hogy képepen bontani
 Tetszett vénségemnek.
 De nem szoktam kárpálni
 Korosbb Barátomat
 Amorral szemben szálni
 Ha mer, bár magamat
 Nem hagyomis rongálni
 Aranyos nyiljának
 Mélyebbek a sebjei,
 En bár E.....rának
 Hoditnak szép szemei,
 Temjénzek ly.....ának;
 Azt meg lehet bérteni
 Pénzel fáradtsággal,
 S nem szükséges vesztetni
 Eszét szabadsággal
 S magát Lántzban ejteni.

Már egyszer gorombább érzéseimet dorgáltad, de el hidd hogy tapasztalás és jozan Philosophia birt arra, hogy a vékonyabb szerelemnek le mondván, a mi még bennem hátra vagon azon természet osztónéből, azzal tsak mint a szomjusággal és éhséggel annak idejében mértékletesen éljek; mert igen meg adtam még ifjabb korombanis az árát, mikor az ugy nevezett igaz szerelem zászlóit követtem; most már nintsen oly Aszszony a világon, a ki velem el hitesse, hogy engem mellyékes okok nélkül szerethetne.

⁴⁹ Benyóczki György – ismeretlen személy.

Grof Bethlen László Bétsbe menvén nálam volt, és vissza jövetelében reménylem el nem kerül, ő reá bizta Baro Vesselényi⁵⁰ az Anglus Monyasom Vásárlását. A fia⁵¹ egy derék Ifju, a ki reménylem az Attya nyomdokit követvén, emberséges emberré és jo Hazafiuvá fog válni.

Sasok Oroszlányok nyulakat nem szülnek,
S Arabus Monyastol szép Csikok kerülnek;
Noha természetnek ezen regulája
Néha meg tsalatik, s Herosoknak nyája
Nem követi mindég érdemes Attyokat,
De Jártatni kéne tán akkor Annyokat.

Éppen midön Leveletem végeztem, érkezik az én Kedves volt Hadi Pajtásom Bethlen László, és minthogy ő léssen annak vivője, még egy vers darabot, mellynek költőjét nem tudom, ide kapszok – Élj egészségben!
Pesth. d. 20a Oct. 1800.

hiv Barátod
G[rof] Fekete János⁵²

18.

Fekete János levele Aranka Györgyhöz

Kedves Barátom!

Nem késem 10a Oct[ober] irtt Leveledre felelni, minthogy olly kegyes szivességgel veszed együttyü rendeimet, mellyeket se tudomány nem terhel, se Pompás szok nem ékesitenek; mert mikor jo és kedves Barátimnak irok, tsak szivem vezérli pennámat. Érzem és érdemlem a szemre hányást, azért magamat nemis mentem, hogy olly sokára haladott azon Datum nélkül küldött Levelem, és ezzel sietek.

A mi az Anglus Monyast illeti, azt kéntelen voltam az első vevőnek, melly pénzel kínál, oda adni; mert az Insurrectio ujira nem reménylett sullyos költséggel terhelte tsekély erszényemet. Adja Isten hogy ezen keserves adozásunknak igaz haszna legyen! Itten az a hir vagyon, hogy Erdélyi Hazánk is fel fog fegyverkezni.

Barátom! én ugy vélem, hogy ezen világnak (de Világ alatt nem értem tsak azt a tojás forma sár golyobist, a mellyet mi tiprunk) lelke ugyan az, a Mi bámulo imadásunkat érdemli, vagyis azon leg végsőbb ok, a ki által mindenek rendbe hozattanak és abban meg tartatnak, a Siriustol fogvást Venus kellemetes plánétátskájáig. Hogy pedig annak esze vagyon már az is bizonyítja, hogy számtalan Századoktól fogvást minden ugy megyen, a mint az Astronomia s Physica bizonyítják hogy az előtt ment. De még ennél nagyobb bizonyosága Felséges eszének onnéti ki tetszeik, hogy a mi elménk, melly annak tsak tsekély származása, mégis olly jeles, ámbátor néha botlo, Adomány.

Hogy pedig véletlen innét el kergetnek,
S Isten tudja hova, holtunk után vetnek,
Örök böltességnek leg jelesbb probája,
Mert más születésnek halál a dajkája;
S Akár a testünkel mindenünk el enyész,

⁵⁰ Wesselényi Miklós, id. (1750–1809) a „zsibói bölény”.

⁵¹ Wesselényi Miklós, ifj. (1796–1850) „az árvízi hajós”.

⁵² A levélhez Fekete *Vashington halálára* című költeményét mellékelte. (A költeményt lásd LUKÁCSY Sándor közlésében: Kortárs 1987/5. sz. 108.)

Akkoris porából más teremtés tenyész:
 Ha pedig elménknek fenn kéne maradni,
 S egy más Plánétában ujj testben akadni,
 Ugyis a vég-Oknak eszét tsudálhatnánk,
 S Jobbitott sorsunkért joságát áldhatnánk.
 Ebből pedig egyik léssen sorsunk tárja,
 Mert akármilyen mást, bolond a ki várja,
 Az ora tsináló nem büntethet minket,
 Mert kedvére rakta belső kerekinket;
 Jutalmat pediglen nints mod érdemleni,
 Mert tőlünk nem függött másképpen elleni.
 Ha mégis valahogy, a rendben maradás,
 Egy kis érdem volna: honnétis jöne más?
 El hiddjed Barátom! tsak abbol állhatna,
 Hogy elménk siron tul, böltsebbé válhatna.

A ki mint én így gondolkodik, és másképpis nem igen szerentsés életet él, nem vádolja az örök valóságot elkerülhetetlen haláláért, és míg itten tengődik, fel szedi a lába alá akado virágokat, noha néhányszor a rózsának tüskéi meg sértik ujjait. De te is kedves Barátom! velem tartaszsz:

Mert alig hogy jobban lettél,
 Már Szép Aszszonyhoz siettél,
 Hogy napként annak sugárja
 Légyen egésséged tárja,
 S Kék szemei gyógyítsanak,
 Vagy ujj sebeket vágjanak;
 Azok kegyes pillantási,
 Ajakinak mosolygási,
 Veszély nélkül nem nézetnek,
 S Még inkább betegithetnek.

Az Erdélyi Társaság fel támadásáról nem úgy irsz a mint kívántam; már tsufos vélekedést hárit reá, hogy Te érdemes Barátom! tovább Tagja nem kívánsz lenni; engemet tsak az, hogy Te és hozzád hasonló nagy eszű és emberségű Emberek voltak ezen Társaság eszközlői birhatott arra, hogy melléje álljak; mert számtalan külső Országbeli Tudos Társaságok tagja már ez előtt sok esztendővel lehettem volna, de mindenkor kerültem az illy haszontalan hir vadászást.

Hogyha nyugottabb léssen elmém, és ugyan tsak el érhetem célomat a Foti Jozsáögomba valo vissza térés eránt (mellyről most reménységem véletlen történetek által meg tsalatott) talám hozzá fogok a Magyarok történeti folytatásához, és arra az esetre fogadom, hogy tanátsodat hiven követni el nem mulatom:

Vagyon az igaznak egy külön tonusa,
 S Tacitus Gibbonbol ki tetszik stilusa.
 Azokat követni kívánom mindenben,
 S velőt, nem tzifra szot kereshetsz könyvemben;
 Mert te fogod ugyis leg elsőbb bírálni
 Hazánk történetit, s munkámat rostálni.

A megtérésről tsak azt mondhatom, hogy mi ketten rola gunyoltunk. Adná az Isten, hogy azo-kis ugy éltek volna, akik ezen szoval hánykolodván, azt kívánnák, hogy a most alig derülendő

hajnal, még nagyobb setétséggé váljon, mint az elébbi volt. Természetnek ellene mondani; természetet meg győzni — Synonimiai eszünk a Vallás igája alá vetésének. Sapienti pauca! Ha a te Pilulaid olly elméssé teszik az embert, mint Leveled mutatja, küldj nékemis belőlök, mert nagyobb szükségem vagyok reá mint neked

Kinek még a Muzsák nem szüntek tsevegni,
S Heves szive körül Amorok lebegni;
Kinek őszebb feje vidám elméjénél,
Versével kegyelmet talál Kedvesénél.

Pesth. d. 30a Oct. 1800.

igaz hiv Barátod
G[roff] Fekete János

Ide ragasztom a Fiam születése napjára írott Levelemnek egy el szakasztott darabját:

Közelget azon nap, a mellyen születél,
S E világra jövén hiv Apáddá tettél.
Már esztendeidnek érsz azon számára,
Mellyben Zsidok Böltse jutott Keresztfára;
Mert Papjaik ellen bátran fel támadott,
S az egyenlőségről, bár égben álmodott.
Nem jutsz te, reménylem, illyes hohérlásra,
Világ jobbitását bizván inkább másra;
De láttam Amort is szegezve keresztre,
S Ha talám nem hinnéd, emlékezz Triesztre,
Ottan Pitoninál meg látod a képet,
Mellynek haeressévé tsakugyan engem tett.
Most nem jobb, ugy vélném, Ferke Bátsi sorsa,
Mert torkodra hárolt Amor erős borsza,
S A mint hallom dolgod, nem igen jól végyen,
S ölébe nyugtatván, mint ama Mária,
Véle boldoguljon Apád kedves fia,
Kivánom e napranéked igaz szívvel,
Mert osztán fel támadsz, azt reményleni kell.

Azt tartom, hogy jobb kívánsággal nem ülhetem születésed napját, de azon fellyül kivánom, hogy minden egyébbi boldogságbanis a világnak részesülj; a holtunk után valokat el halgatom, mert

Ignoti nulla Cupido!

Azomba ha lelkünk, vagy elménknek tárja
Nem egy azon testel, melly őtet bé zárja,
Én a koporson tul, egyik planétában
Mégis használtatna valamely formában:
Ottanis kivánom, hogy juss boldogságra,
Hurik kebelében ujj ujj szüz virágra;
De légyen erőd is, hogy őket használhasd,
S Jobban mint itt alatt, a probát meg állhasd.
Kivánom, hogy pénzed el ne tudjon fogyni,
S Szerentséd oszlopra soha le nem rogni;

Fénylő hivatalok érdemed béreljék
S Áldasi Népeknek örömid neveljék.

Ezeket ama más világon kívánom Fiamnak, mert minthogy Nevemet viseli,
ezen soha se boldogulhat. —

19.

Aranka György levele Fekete Jánoshoz

M[aros]Vásárhely 25 dik Nov. 1800

Kedves Barátom!

Szép képzelődésedbe valék. Ugy álmodozám a napokbann, hogy már elvárom nyavalyámnak fordulását: és ha roszszra talál fordulni; megirom néked hogy meg holtam. Soha olyan nyomorultul nem valék, mint három héttől fogva. Talám ma éppen háromhete. Semmire a világon alkalmas nem voltam a fejemmel: mert éppen a volt a Reumatismus fészke. Nem tudtam semmit gondolni; éjjel nappal nem találtam helyemet. Kivált az eszemnek tellyességgel nem tudtam hasznát venni. Kimondhatatlan méregbe, indulatba voltam szüntelen a paroxismus alatt; azután pedig mindenre alkalmatlan. Két Leveledet vettem azomba vigasztalásomra. Nagyonn ujjultam mind Barátságodnak érzésével, mind szép Elmédnek kellemetes Gyümölcseivel. Hát a mi Barátunk Groff Bethlen micsoda gyönyörűséggel emlékezett rolad, a Te Barátságodrol, és jo Szivedről! Nem volnék elégséges le irni, jo és ép fővel, s egészséges korombannis. Nyavalyáimban, betegképzelődéseimben mind veled volttele a fejem. Alig vártam hogy annyira legyek, és Néked irhassak. Az estve kimaradott a Paroxismusom: és legelsőben ma vettem pennát kezembe, S azért hogy néked irhassak. De még nem állottam helyre. Addigis mig a leszsz, vedd ezen kevés rendeimet, mint azén változhatatlan és határ nélkül valo Tiszteketemnek jelét; és attol, a ki élte fogytáig nem szünik meglenni

hüségés Barátod
Aranka György

20.

Aranka György verses levele Fekete Jánoshoz

M[aros]Vásárhely 26 Xbr. [December] 1800

Barátom!

Ujjitod mejjeken érzékenységemet,
Leveled homlokánn szemlélvén nevetet.
s Mikor szemem Kezed rendjeit eljárja
Nevekedik annak Sorrol sorra árja.
Mert ha szánakodva rolam emlékezel:
Hazád se felejtet; sőt még tüzesedel.
S Ennek Sorsa midönn szivedet ébreszti:
Akkoris Barátság tűzit el nem veszti.
Érzékenységednek mind ezek jelei,
S A Tiszta Barátság nemes czimerei.

***

Szinte néma Árnyékoknak
Ballagék mezejére,

Töllünk nem esmért sorsoknak
Bizontalan helyére.
Hol Érdem zöld Levelei
Jok fejét koronázzák
A megbánás tövissei
Roszszakét karimázzák
Hol ama kevély, tudatlan
Vad népek csoportyai
S Kleoménések ártatlan
De véres árnyékai
A Hitetés töreitől
Nyugosznak csendességbe,
Az erőszak fegyveritől
Örökös békességbe.
Az ártatlanság bimboja
Ment tilalmas legektől
Az aggott vénség koroja
A szégyenlett tüzeektől.
Nemfél Jámbor hogy Hazáját
A sok pribék megbántsa,
Szántó földje barázdáját
Tolvaj szomszéd elszántsa.
Nincsen Nagy Ur; küszöbjei
Kinek irtodztassanak.
Paraszt; szalma fedelei
Kinek tartoztassanak.
Nincsen Szolgád hogy osztózzék,
Véled keresetedbe:
Se Fiad hogy áhitozzék
Ülni örökségedbe.
Hol a Bölcsek bölcsessége
Csak álom hüvelyezés
Nagyra vágyók reménysége
Csak árnyék, képzelődés
Eme kaczér Szem nem bujja
Gyönyörűség prédáját
A kényes Fül nem bámullya
Hang búbajos csudáját.
Herschel szeme nem uszkálhat
Ezer más világokba
Se Fichte nem tébolyoghat
Transzcendentál dolgokba.
A Nagy Josef Dicsősége
Fénye meg sötétedik
Bonaparté merészsége
Nem voltba meritetik.
Léthét mikor megkostoltuk,
Kormos vizét által usztuk,
El mulik tündérsége
Mind azoknak. Ez vége.

Elmém, ilyen nehéz emésztő tárgyokkal
 És ezekkel páros méjj gondolatokkal
 Tele; hogy Leveled vevém meg ujjula,
 Olvasván vidámabb hurjára fordula.
 Látván hogy Barátom ragadt e Világhoz
 Mint csecsemő Gyermekek szemfényvesztő bábhoz.
 Azomba terheit annak számlálgattya,
 S Azzal egybe forrott roszsznak nem baráttya.
 Meg mondjamé, a mint gondolom és látom?
 Nem veszed, úgy tartom, roszz neven Barátom!
 Mind az a Világi Gonoszok Fellege
 Talám nincsen? e csak Okosság gyermeke.
 Az a roszzban vala erőss botránkozás
 Talám nem egyéb, csak csupa Siránkozás.
 Nem látta azt más szem, csak az okosságé,
 Aprotis üvegenn kandiklo vakságé.
 Gyermekek, Ifju, S egészz egy Nép mig tudatlan,
 S Okosságra nem ér: mind addig ártatlan.
 Nincs Ugyszollván semmi panaszsa, Se bujja
 Hogy megyen e világ? e leg kisebb baja.
 Nevétis csak hirtől tudja a Gonoszok,
 Ha érnéis, a roszz, nem esméri roszzoknak;
 Aranyidőket ér annak közepette,
 s Többnyire mig roszztól félhetne el vitte.
 Az egész Világnak nagyobbbrsze ilyen
 A jo és roszz hanghoz éppen érzéketlen
 Hallya ugyan mástól, s utánna pengeti,
 Félre fordul, s a Bölcs panaszszát neveti.
 De hátha a Bölcsis nem szoll igasságot;
 Panaszol, s azonba csallya a Világot?
 Vigyázz rá! A mig van király kegyelmébe,
 Vagy rá hunyorito Tanczosné kedvébe,
 Kinlátott erszénye mig nem laposodott,
 Feje sűrű vértől mig nem háborodott,
 Dolga a mig megyen jo folyamattyába,
 Ifjuság, egészég vagyon divattyába:
 Addig jól van minden. Ha ellenbenn vakot
 Vér koczkája: ekkor kezd látni roszzszakot.
 Ekkor bölcs leszz; Világ majd gonoszszal tele.
 Miért? mert megfordult a Szerencse szele.
 A mikor tudnilik végtére belé sült
 Reménségeibe; ráncz homlokára ült;
 Mikor minden ajtó előtte bé zárva
 s Élte véginn majdon egy megvénült árva.
 Ezekért kellé hogy epeszszük magunkat,
 Roszzoknak tartasuk, azzá vagy tegyük Sorsunkat?
 Jöve! hadjuk menni Világot mentére,
 Térjünk a Bölcsesség kedvesb ösvényére.
 Mellynek szelid uttya tellyes virágokkal,
 Mejjéki kínálnak öröm poharokkal.

De mi ez? A magunk dolga követése,
 S Szívünknek sorsunkal meg elégedése.
 Szerezzünk magunknak ezzel Ifjuságot,
 Felejsük a többit, s az egészsz Világot!

* * *

Az Ujj Esztendőt szerencséttem! Szép Verseidet köszöntésekkel együtt Gr[of] Bethlen Lászlóval S jo Barátainkkal közleni fogom. Az elől irt Versekben csak a gondolat van még eddig, a sem egészen ki téve. De a Vers nintsen a hozzád, hozzám s hozzája illő méltóságába fel öltöztetve; ezis meg leszsz ha élek; de sokba szokott nekem kerülni. Bizom hogy olyan jo lászsz, és az én Baráttságomért, megengedsz nekik, hogy csak házi ruhába merészlenek előtted megjelenni. Öllelek és vagyok

alázatos hiv szolgád
 Aranka György

Fel gyogyulásom utánn, legelső probám e volt:

A Szép Doris meg áll Szépek Seregébe,
 s Mindnyájok Világát meriti sötétbe
 Csak magára huzván a világ szemeit.
 Így Ágyából felkél a Nappal királya
 s Az csillagos Eget pusztává csinálja.
 El oltván az aprobb csillagok tüzeit.

Hogy tetszik? első probának.

Csak Gr[of] Bethlen László Hejával valánk; Gr[of] Haller Sigmond köszönt, még Bécsbe esmért; vele s a Grofnéjával; Gr[of] Toldalagi Lászlóval⁵³ s a Grofnéjával⁵⁴ a János Poharát megivok drága Életedért, minekutánna szép verseidet megolvastuk volna.
 27dik Xbr. (december)

21.

Fekete János verses levele Aranka Györgyhez

[kelet nélkül]

Kedves Barátom!

Szivem fájdalmával vettem Leveledet,
 Mert abból meg láttam volt betegségedet;
 Tudván pedig téged elmédért tisztelni,
 Epitaphiumra nem kívánok kelni
 Reád, sőt azt inkább te tőled el várom,
 Mert sokkal sullyosabb rajtam a bu járom,
 Minthogy kívánhatnék igen hosszan élni;
 S Hazámnak romlását még tovább szemlélni,
 Mellyben árulkodás leg főbb érdemmé vált,
 S minden hitű Tagja már illy motsokra szált;
 Mellyben az emberség szokott üldöztetni,
 S Virtus helyett Tiszttség vagy pénz kerestetni;

⁵³ Toldalagi László (1748–1805) az udvarhelyi református kollégium, és a küküllői ref. egyházmegye főgondnoka.

⁵⁴ Toldalagi Lászlóné sz. Korda Anna († 1820).

Mellyben a jozan ész békoban veretik,
 Sajto szabadsága lántzban szemléltetik,
 Mellyben minket ujra homályba taszítni
 Kiván a kevély Pap, s keresztre feszíteni
 Igaz követőit Judea Böltsének,
 Hogy tőmjént szerezzon Béliál képének
 De hadd pengjen Lantunk más vigabb notára,
 Buval nem juthatván orvoslására
 Bajinknak, szegezzük békességes tőrést
 Minden illyes ellen, s időtől várjunk rést
 Papok szándékiban tán meg fog fordulni,
 S változván nekik torkokra hárulni. —

Sok féle okokra nézve, de kivált hiv barátid vigasztalására, igen jól tetted Barátom! hogy meg nem holtál, mert úgy is nagy kérdés támadott volna, hogy mellyik Mennysországba lépj bé a Stix másik partjára érkezvén.

Keresztényekből Papok el űzének,
 S Ha tőlök függne, pokolra vetnének;
 A más kettő rajtad méltán vetekedne,
 S közöttök nagy kérdés arról emelkedne
 Hogy ős Elisiom légyen é lakásod?
 Vagy Paraditsomja Mahonnak szállásod?
 Mert Bölts lévén vágyhatsz méltán az elsőre;
 Amor pedig Hivét hivná más dűlőre,
 Hol Hurik keblében örömet éreznél,
 S Vigságból vigságba mindennap eveznél.
 De minthogy vékonyabban kívántál szeretni,
 A Negyedikébe kellene vezetni
 Tégedet Barátom! Négy Mennysországból
 Hol talám Istenek lesznek Aszszonyokból.
 Tsak úgy lehet őket, le mondván bérlésre,
 Imádni Platoval, s csupa temjénezésre
 Szoritván szerelmünk, el hadni testeket,
 Hogy még tűzesebben élhessük telkeket.
 Ezen Mennysországról mindent lehet vélni,
 Nem engedvén nékem az Ifju szemlélni,
 De ha jól értettem utolsó szavait,
 Kivánságom szerint zavarva javait
 A kettőnek ebben fogjuk találhatni,
 S Eszűnket, testűnkkel együtt vigadatni⁵⁵
 Oda mi Barátom! mikor el érkezünk,
 Találunk azokra kiknek itt kedvezünk:
 Athénás, Romának jeles Tudosai
 Őrök életűnknek lesznek pajtásai.
 Már látom miképpen körül vesznek téged
 Mind azok a kiknek hodolt böltsességed
 Horác, Ovid, osztán hívják vatsorára,

⁵⁵ lásd Négy Mennysországomat vége felé.

Anacreont, Sapphot, társok Bilkumjára.
 De minthogy meg vénült kedvese Phaonnak,
 Egynéhány szép Hurit asztalokhoz vonnak,
 Nectárt nem kémélvén kezdenek hevülni,
 S Lelkei vigadásból testire kerülni;
 Egy más nap Socrates hívni fog ebédre
 Téged Ciceroval, s kerülvén beszédre
 Mérges agyarlása szent Babonázoknak,
 Istenek nevében földet vadászoknak.
 Soká több böltsekkel fogtok okoskodni,
 De végre Hurikkal ágyba le nyugodni.
 Én! ki mind ezeket előre mondtam,
 S Epicur nyájához magamat vallottam,
 Nem fogok, reménylem tőlök meg vettetni,
 S Illy szép vendégségből ki sem rekesztetni.
 Ott, főbb boldogságom, hogy veled lehetek,
 Lészen, s órómidben szives részt vehetek;
 Mert még Stixin tulis kívánlak tisztelni,
 S Érdemllett hiredet, mint itten nevelni.
 De bár é Mennyország győnyörű, mint látod,
 Hogy későn érjed el, kíványa Barátod.

Élj egészségben!

Grof Bethleneket, kivált az én kedves hadi Pajtásomat, Laczit, tiszta szivből tisztelem, minden más Erdélyi Barátinkal együtt!

(Fekete)

ENYEDI, SÁNDOR

La Correspondance de György Aranka et János Fekete de Galántha en 1800

Une correspondance importante s' établit en 1800 entre deux écrivains hongrois, dont l' un, le comte János Fekete de Galántha vivait à Pest, ou sur son domaine de Fót et l' autre, György Aranka, à Marosvásárhely. Ces lettres subsistant sans lacune reflètent l' incertitude et le désappointement à propos de la Société Transylvaine pour la culture de la langue hongroise. Dans ces lettres, il s' agit de littérature et de poésie, mais elles découvrent un évènement considérable aussi: Aranka traduisait en hongrois un ouvrage célèbre de Gergely Berzeviczy, paru en latin (*De commercio et industria Hungariae. Leutschoviae, 1757.*), duquel la littérature spéciale n' avait pas de connaissance, elle non plus. Aranka mentionne à plusieurs reprises Sámuel Teleki, arrivé à Marosvásárhely à l' occasion de l' ouverture de sa bibliothèque. Dans leur correspondance, ils analysent la décennie passée et ils condamnent leur époque. Après une introduction, l' auteur publie les vingt et un lettres datées de 1800.